

PURKUKESKUSTELUN OHJAAJIEN NÄKEMYKSIÄ KRIITTISTEN TILANTEIDEN JÄLKITOIMIEN JÄRJESTÄMISESTÄ POLIISIHALLINNOSSA

Emmi Hirvonen

8/2018

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN OPINNÄYTETYÖ / AMK

Tekijä Emmi Hirvonen	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK) AMK20162	
Julkaisun nimi Purkukeskustelun ohjaajien näkemyksiä kriittisten tilanteiden jälkitoimien järjestämisestä poliisihallinnossa	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Jari Hyyti, opettaja/psykologi Jaakko Kauppila, opettaja/psykologi	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Poliisin työssä riski joutua kohtaamaan erilaisia järkyttäviä tapahtumia on suuri. Käsittelemättä jääneet traumaattiset kokemukset voivat altistaa ja laukaista monia psyykkisiä häiriöitä. Traumaattisten kokemusten purkamatta jättäminen voi johtaa ongelmiin niin työ- kuin siviilielämässäänkin. Toimivilla jälkipuintitoimilla on tässä merkittävä rooli. Tämä opinnäytetyö käsittelee purkukeskustelun ohjaajan koulutuksen suorittaneiden, poliisivirassa olevien henkilöiden näkemyksiä kriittisten tilanteiden jälkitoimien järjestämisen tilasta poliisihallinnossa. Lisäksi selvitetään, kuinka jälkitoimien järjestäminen on kehittynyt heidän virkauransa aikana ja kuinka sitä voitaisiin edelleen kehittää nykytilastaan.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella on pääteltävissä, että kriittisten tilanteiden jälkitoimet ovat nykymuodossaan hyvällä tasolla. Toiminnan vastuunjako ja esimiesvastuu toimivat varsin hyvin. Kehityskohteina nähtiin muun muassa harjoittelijoiden parempi huomiointi jälkipuinnin tarpeen kartoituksen suhteen sekä tehokkaampi toiminnasta tiedottaminen. Purkukeskustelun ohjaajien jatko- ja kertauskoulutukselle koettiin myös olevan tarvetta.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena temahaastattelumenetelmällä. Haastattelemani poliisivirassa olevat, purkukeskustelun ohjaajan koulutuksen suorittaneet henkilöt esiintyvät tutkimuksessa anonymisti. Teoriaosuudessa avataan keskeisimmät tutkimukseen liittyvät käsitteet ja selvitetään teoriatasolla kriittisten tilanteiden jälkihoitokäytänteet poliisiorganisaatiossa.</p>		
Sivumäärä 37 + 1 liite	Tarkastuskuukausi ja vuosi Elokuu 2018	Opinnäytetyökoodi (OPS) AMK2016ONT
Avainsanat Debriefing, jälkihoito, poliisi		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
1.1. Aiheen esittely	2
1.2. Tutkimuskysymykset ja työn tavoite	3
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	4
2.1. Aiheen valinta	4
2.2. Tutkimusmenetelmä	4
2.3. Aikaisemmat tutkimukset	6
3 TEOREETTINEN VIIITEKEHYS	7
3.1. Keskeiset käsitteet.....	7
3.1.1. Kriittinen tilanne	7
3.1.2. Traumaattinen kriisi	8
3.1.3. Trauma	10
3.1.4. Posttraumaattinen stressihäiriö (PTSD).....	11
3.1.5. Katastrofipsykologian historiaa.....	12
3.2. Poliisin arvot	13
3.3. Kriittisten tilanteiden jälkitoimien oikeudellinen perusta	13
3.4. Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa	14
3.4.1. Välitön kokemuksellinen purkukeskustelu	15
3.4.2. Purkukeskustelu	17
3.4.3. Valtakunnalliset posttraumatyöpajat	18
3.5. Purkukeskustelun ohjaaja	18
4 TUTKIMUSTULOKSET	19
4.1. Purkukeskustelun ohjaajan koulutus	20
4.2. Purkukeskustelun järjestäminen	21
4.3. Purkukeskustelun ohjaajan oma jaksaminen.....	24
4.4. Kehittämisehdotuksia purkukeskusteluun ja jälkihoidon järjestämiseen	25
5 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA POHDINTA	28
5.1. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	28
5.2. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset.....	30
6 LÄHTEET	36
LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1. Aiheen esittely

Poliisin työssä riski joutua osalliseksi erilaisiin väkivalta- ja onnettomuustapauksiin on suuri. Poliisina joutuu näkemään ja kokemaan sellaisia asioita, joita niin sanottu keskivertokansalainen ei välttämättä koskaan elämänsä aikana tule kohtaamaan. Käsittelemättä jääneet traumaattiset kokemukset voivat altistaa monille psyykkisille häiriöille ja laukaista niitä. Traumaattisten kokemusten purkamatta jättäminen voi johtaa ongelmiin niin työ- kuin siviilielämässäkin; siksi pidän opinnäytetyöni aihepiiriä erittäin tärkeänä poliisityön kannalta. Toimivan kriittisten tilanteiden jälkihoidon tulisi olla itsestään selvä osa jokaista poliisiyksikköä.

Tutkimuksen aiheena on kriittisten tilanteiden jälkitoimien organisointi ja toteuttaminen poliisiorganisaatiossa. Tutkimus keskittyy purkukeskustelun ohjaajan koulutuksen suorittaneiden, poliisivirassa olevien henkilöiden näkemyksiin ja omakohtaisiin kokemuksiin jälkipuinnin järjestämisen tilasta poliisiorganisaatiossa. Pyrkimyksenä on selvittää, kuinka psykologinen jälkihoito on järjestetty poliisiorganisaatiossa määräystasolla ja miten se toteutetaan käytännössä. Lisäksi selvitetään kokeneiden purkukeskustelun ohjaajien kokemusten perusteella, kuinka jälkihoidon järjestäminen on kehittynyt heidän kokemuksensa perusteella vuosien saatossa. Lisäksi kartoitetaan heidän näkemyksiään siitä, kuinka toimintaa voitaisiin mahdollisesti kehittää parempaan suuntaan.

Tutkimuksen toisessa luvussa kuvataan tutkimuksen aiheen valinnan taustoja. Lisäksi luvussa esitellään tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät sekä käydään läpi aiheeseen liittyvät aiemmat tutkimukset. Tutkimuksen luku 3 sisältää keskeisimmät tutkimukseen liittyvät käsitteet ja siinä käydään myös läpi teoriatasolla kriittisten tilanteiden jälkihoitokäytänteet poliisiorganisaatiossa. Luvussa 4 esitellään tutkimuksen tulokset, jotka on tehty suorittamieni teemahaastattelujen tuottamien havaintojeni pohjalta. Kyseinen luku on jaettu neljän teeman alle omiin alalukuihinsa. Jokaisessa alaluvussa on teema, ja selvitys siitä, mitä kyseisellä teemalla pyritään selvittämään. Luku 5 sisältää pohdintaa tutkimuksen luotettavuudesta, tehdään johtopäätökset tutkimustuloksista ja pohditaan jatkotutkimusehdotuksia.

1.2. Tutkimuskysymykset ja työn tavoite

Tieteellisessä työssä, kuten kyseessä olevassa opinnäytetyössä, tulee olla aina tutkimusongelma. Ilman tutkimusongelmaa ei ole mahdollista tehdä tieteellistä tutkimusta. Tutkimusongelmalla tutkija rajaa ja täsmentää tutkimuksen aihepiirin sisällä ja tekee tutkimuksesta toteuttamiskelpoisen. (Kananen, 2014, 32–33.)

Opinnäytetyöni käsittelee kriittisten tilanteiden jälkipuintia poliisiorganisaatiossa ja tutkimusongelmaksi olen rajannut tarkasteltavaksi purkukeskustelun ohjaajan koulutuksen suorittaneiden, poliisivirassa olevien henkilöiden näkemykset aiheeseen liittyen. Tutkimusongelma on rajattu tutkimuskysymyksiin, jotka rajautuvat tiettyjen teemojen alle. Pyrin saamaan vastauksen seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millainen purkukeskustelun ohjaajan koulutus on? Millainen henkilö soveltuu purkukeskustelun ohjaajaksi?
- Kuinka purkukeskustelun järjestäminen toimii käytännössä poliisiorganisaatiossa?
- Kuinka purkukeskustelun ohjaaja kokee toiminnan kuormittavuuden?
- Miten purkukeskustelua ja jälkihoidon järjestämistä tulisi kehittää tulevaisuudessa?

Edellä luetellut teemat avataan tarkemmin luvussa 4.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1. Aiheen valinta

Opinnäytetyön aiheeseen sain idean Poliisiammattikorkeakoulun opintoihin kuuluvan harjoittelujakson aikana. Tulin jutelleeksi jälkipuintiasioista erään kollegani kanssa, ja hänellä oli esittää omakohtainen kokemus aiheeseen liittyen. Hänen kokemuksensa mukaan ei jälkipuinti mennyt aivan niin kuin pitää. Jälkipuintimahdollisuutta ei oltu ymmärretty tarjota sellaisille henkilöille, joille siihen olisi jälkikäteen ajatellen voinut olla tarvetta, eikä tapahtumassa osallisena ollut osannut sitä itse pyytää. Tämän keskustelun myötä mieleeni heräsi kysymys siitä, toteutuvatko kriittisen tilanteen jälkitoimet poliisiorganisaatiossa tarkoituksenmukaisella tavalla silloin kun siihen on tarve? Mitä kehityskohteita jälkipuinnin saralla olisi poliisiorganisaatiossa? Onko toiminta annettujen määräysten ja muiden ohjeiden mukaista?

Kriittisten tilanteiden jälkitoimet ovat aiheena aina ajankohtainen ja jo Poliisiammattikorkeakoulun opintojen aikana se on otettu korostuneesti huomioon. Toimivilla jälkipuintitoimenpiteillä on takuulla suuri merkitys pidemmällä aikavälillä muun muassa poliisin työssä jaksamiseen ja kumulatiivisen stressin purkamiseen. Sen merkitys myös siviilielämään on merkittävä.

2.2. Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kananen (2014, 18) kuvaa kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteeksi sen, että tutkija pyrkii kuvaamaan, ymmärtämään ja antamaan tulkinnan tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkija menee niin sanotusti ilmiön pariin ”kentälle” haastattelemaan tai havainnoimaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla ja tutkittavalla on suora kontakti keskenään. (Kananen, 2014, 19.)

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu jo varhaisessa vaiheessa opinnäytetyön aihealueen selkeennyttyä. Teemahaastattelussa haastateltava kertoo vapaasti aiheeseen liittyvästä tutkittavasta ilmiöstä tutkijan antamien aiheiden (teemojen) perusteella, ja tutkijan tehtävä on esittää tarkentavia kysymyksiä ja pitää keskustelu aihealueen piirissä (Kananen, 2014, 76). Teemahaastattelu antaa vapautta avoimelle ja monipuoliselle keskustelulle, sillä sitä ei toteuteta tiukkaan rajattujen kysymysten, vaan väljemmin muotoiltujen

keskusteluteemojen muodossa. Kananen (2014, 80) toteaaakin teemahaastattelutilanteen olevan luonteeltaan luonnollinen kahden ihmisen välinen vuorovaikutustapahtuma, kun haastattelu ei ole pelkkää mekaanista ennalta pohdittujen kysymysten esittämistä ja niihin vastausten saamista.

Teemahaastattelun tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään ja saamaan käsitys tutkittavana olevasta ilmiöstä, jossa on aina mukana ihminen ja hänen toimintansa. Ilmiötä pyritään avaamaan teemojen avulla. Teemahaastattelua ohjaavat ennakkoon mietityt teemat, joiden avulla haastattelijat esittävät tarkentavia kysymyksiä saadakseen tietoa haastateltavalta henkilöltä. Saaduista vastauksista pyritään kokoamaan kokonaiskuva haastateltavalta saatujen yksityiskohtien avulla. (Kananen, 2014, 71–72.) Teemojen rakentaminen pyritään toteuttamaan niin, että ne kattaisivat ilmiöön liittyvät tutkimuskysymykset ja tutkimusongelman (Kananen, 2014, 36).

Avoimet kysymykset luovat pohjan hedelmälliselle keskustelulle aiheeseen liittyen. Keskustelun aikana tutkijan on olennaista esittää mahdollisimman yleisluonteisia, avoimia kysymyksiä, joiden avulla haastateltava voi kertoa omaa tarinaansa aihealueeseen liittyen. Avoimiin kysymyksiin saatujen vastauksien avulla saadaan selville uusia asioita, jotka ohjaavat haastattelun kulkua, eli vastaukset tuottavat uusia kysymyksiä. (Kananen, 2014, 79.) Opinnäytetyön liitteenä 1 on laatimani teemahaastattelun runko.

Teemahaastattelussa on tärkeää valita haastateltaviksi sellaisia henkilöitä, joilla todella on aiheesta jotain sanottavaa. Antti Karisto ja Ulla Seppälä (2004, 43) ilmaisevat asian niin, että haastateltavia henkilöitä etsiessä on tiedettävä mitä hakee, jotta voi valita haastateltavat niin, että haastattelut auttavat mahdollisimman hyvin tutkimusongelman ratkaisemisessa.

Lähdin kartoittamaan haastateltaviksi sopivia henkilöitä siten, että olin sähköpostitse yhteydessä harjoittelupoliisilaitoksellani henkilöön, jonka tiesin olevan perillä opinnäytetyöni aihepiiristä. Kyseinen henkilö on suorittanut purkukeskustelun ohjaajan koulutuksen. Tämän henkilön kautta sain myös kartoitettua mahdollisia muita henkilöitä, joita voisin kysyä haastateltaviksi. Näin sain niin sanotun alustavan pohjatyön tehtyä, jotta tiesin haastateltavilla henkilöillä olevan aiheesta omakohtaista kokemusta ja sitä kautta todella sanottavaa.

Haastatteluille en tarvinnut erillistä tutkimuslupaa, sillä haastateltavien määrä on alle viisi kappaletta. Laitoin kuitenkin poliisiaseman apulaispoliisipäällikölle sähköpostia, jossa

kerroin opinnäytetyöni aiheesta ja siitä, että aikoisin haastatella kahta poliisiaseman työntekijää opinnäytetyötäni varten. Sain vastaukseksi kannustavan viestin ja siunauksen haastattelujen suorittamiselle.

Haastateltaviksi valikoitui kaksi poliisin virassa työskentelevää henkilöä, jotka työskentelevät samalla poliisiasemalla. Toinen heistä on 48-vuotias nainen, joka on työskennellyt poliisina 26 vuotta. Toinen haastattelemani henkilö on 58-vuotias mies. Virkaikää hänellä oli tutkimushetkellä 35 vuotta. Haastattelut on suoritettu kesäkuussa 2018.

Tekemäni teemahaastattelut on nauhoitettu ja tämän jälkeen litteroitu, eli kirjoitettu tekstitiedostomuotoon analyysia varten. Litteroinnin yhteydessä koin tarpeelliseksi kirjoittaa haastattelut auki sanasta sanaan, jotta mitään olennaista ei jäisi huomioimatta. Epäolennaiset, aiheeseen liittymättömät kohdat karsin litteroidusta aineistosta pois analyysivaiheessa.

Litteroinnin jälkeen kerätty aineisto on teemoiteltu. Haastattelun teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että haastattelusta saatu, litteroitu aineisto luokitellaan erilaisten relevanttien teemojen alle tutkimusaiheen ja -kysymysten näkökulmasta (Pietilä, 2010, 219). Litteroidut haastattelut teemoittelin kunkin teeman mukaan samaan tekstitiedostoon haastattelujen perusteella. Teemahaastattelu perustui neljään teemaan, joiden sisältämiä kysymyksiä käytin muodostaakseni saaduista vastauksista alateemoja. Teemoittelun jälkeen tutkimustulokset on kirjoitettu auki. Lisäksi olen käyttänyt tekstin elävöittämiseen ja havainnollisuuden parantamiseen suoria lainauksia haastatteluista.

Tutkimukseni teoriapohja tukeutuu kriisi- ja katastrofipsykologian alan kirjallisuuteen. Lisäksi olen käyttänyt teoriaosuuden kokoamiseen joitain internetlähteitä ja aiheeseen läheisesti liittyvää väitöskirjaa.

2.3. Aikaisemmat tutkimukset

Tutkimuksia, joissa käsitellään kriittisten tilanteiden jälkihoitotoimenpiteitä, löytyy sairaanhoito- ja pelastusalalta jonkin verran AMK-opinnäytetöiden muodossa, mutta poliisiorganisaatiota koskevia tutkimuksia on vähemmän. Aikaisempia tutkimuksia liittyen kriittisten tilanteiden jälkihoitoon poliisiorganisaatiossa löytyy AMK-opinnäytetyön muodossa muutamia. Näistä esimerkkeinä Maria Perälän ja Terhi Vaislen 2016 julkaistu ”Kokemuksia jälkitoimista hälytysajossa tapahtuneen liikenneonnettomuuden jälkeen

Pohjanmaan poliisilaitoksella” sekä samaan aihepiiriin kuuluva Laura Saariolan 2017 julkaistu ”Meitä alettiin jo kutsua kalmapartioksi”.

Poliisiammattikorkeakoulun päällystökoulutuksen AMK-tutkinnon B-osan opinnäytetöistä löytyy Timo Kuokkasen ja Teemu Liikasen 2012 julkaistu ”Traumaattisen tilanteen jälkihoidosta poliisissa”. Aihetta sivuaa myös Kimmo Huhta-ahon 2017 julkaistu ”Vertaistukikokemuksia Pohjanmaan poliisilaitoksella. Onko vertaistuella väliä?”.

Juha Järvelin on julkaissut vuonna 2011 väitöskirjan ”Poliisin työturvallisuudenjohtamisen toimivuus kriisitilanteiden yhteydessä. Kolme kouluampumistapausesimerkkiä”. Tässä opinnäytetyössä on käytetty Järvelinin väitöskirjaa teoriaosuuden yhtenä lähdeiteoksena.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1. Keskeiset käsitteet

3.1.1. Kriittinen tilanne

Poliisina työskennellessä on suuri riski joutua osalliseksi sellaisiin uhka- ja väkivaltatilanteisiin, joilla voi olla traumaattisia seurauksia. Kriittinen tilanne määritellään Poliisihallituksen ”Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa” -määräyksessä työntekijän työssä kohtaamaksi poikkeukselliseksi tapahtumaksi, joka voi aiheuttaa stressireaktioita. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

Poliisiksi valikoidaan henkilöitä, jotka osoittavat hyvää stressinsietokykyä. Myös poliisin koulutus ja ammattirooli auttavat käsittelemään työssä kohdattavia kriittisiä tilanteita keskimääräistä maallikkoa paremmin. Kuitenkin tietyt työtilanteet ovat luokiteltavissa traumaattisiksi tapahtumiksi, vaikka edellä mainitut tekijät otetaan huomioon. Näitä ovat muun muassa se, jos uhri on lapsi; jos työntekijä joutuu työtehtävässä hengenvaaraan; jos työtoveri loukkaantuu tai kuolee työtehtävää suorittaessaan; jos työtehtävä jatkuu erityisen pitkään, on erityisen rasittava ja johtaa epäonnistumiseen; tai jos työtehtävää suorittaessa joutuu ampumaan kohti tai haavoittamaan tai tappamaan ihmisen. (Saari, 2007, 278–279.) Tapauksia on monenlaisia, mutta niitä yhdistää se, että yksittäisen poliisin psyyke joutuu koville ja tapaus voi vaatia asianmukaisia jälkitoimia.

Kriittiset tilanteet, jotka voivat vaatia jälkihoitoa voidaan jakaa keskipakoisiin ja keskihakuisiin tilanteisiin. Keskipakoisten tilanteiden vaikutukset heijastuvat laajasti eri

puolille maata. Jälkihoitoa vaativia henkilöitä voi olla monelta eri paikkakunnalta. Keskihakuiset tilanteet koskevat sitä vastoin maantieteellisesti rajattua aluetta ja sen asukkaita. (Saari, 2007, 21.)

Juha Järvelin (2011, 80) jakaa poliisihallintoa koskevat kriittiset tilanteet keskipakoiisiin ja keskihakuisiin seuraavan mallin mukaan:

- *Keskipakoisia kriittisiä työtilanteita* ovat ne, joihin osallistuu poliisin henkilöstöä monesta eri poliisiyksiköstä. Keskipakoisien kriittisen työtilanteen jälkihoitotoimenpiteet vaativat paljon organisaatiolta, sillä tapahtumassa osallisina olleiden henkilöiden lukumäärä on suuri ja he työskentelevät monessa eri yksikössä. Keskipakoisien kriittisen työtilanteen aiheuttamat mahdolliset traumat voivat koskettaa myös työntekijän perheenjäseniä, kuten puolisoa tai lapsia.
- *Keskihakuinen kriittinen työtilanne* koskettaa ainoastaan yhden poliisilaitoksen henkilöstöä. Tällaisen tilanteen jälkihoitotoimenpiteiden järjestäminen on helpompaa, koska henkilöstö tulee samasta poliisilaitoksesta ja tapahtuma on yleensä ”vähäisempi” kuin keskipakoisessa tilanteessa. Keskihakuisia kriittisiä tilanteita ovat muun muassa henkirikos- tai vakavan väkivaltarikoksen tapahtumapaikat ja niiden esitutkinta, kuolemaan johtaneiden liikenneonnettomuuksien tapahtumapaikat sekä lapsiin kohdistuneiden vakavien rikosten tapahtumapaikat ja niiden esitutkinta.

3.1.2. Traumaattinen kriisi

Kriisi -sanana alkuperä tulee kreikan kielestä ja se tarkoittaa äkillistä pysähtymistä, käännekohtaa tai tilannetta, jossa henkilön aiemmat kokemukset ja keinot eivät ole riittävät ongelman ratkaisemiseen (Palosaari, 2007, 22–23). Kriisi voi koskettaa suurta ihmisjoukkoa tai vaikuttaa ihmiseen henkilökohtaisella tasolla. Kriisejä on erityyppisiä ja yleensä ne jaetaan kahteen alaluokkaan; kehitys- ja elämäntilannekriiseihin sekä traumaattisiin kriiseihin. Kehitys- ja elämäntilannekriisit liittyvät normaaliin elämäntilanteeseen, kun ihminen siirtyy elämänvaiheesta toiseen. Traumaattinen kriisi syntyy usein epätavallisen voimakkaan ja epänormaalin tapahtuman seurauksena ja siihen liittyy suuri tunnejärkytys. Traumaattisen kriisin kohtaamiseen omat voimavarat eivät riitä. (Mielenterveysseura, luettu 03.05.2018.) Opinnäytetyössäni keskityn traumaattisen kriisin käsitteen alle kuuluviin asioihin ja ilmiöihin, koska ne ovat lähempänä opinnäytetyöni aihepiiriä.

Traumaattisessa kriisissä asiat tapahtuvat ajallisesti tiivistetysti ja hyvin lyhyessä ajassa – luonteeltaan se on huomattavasti rajumpi kuin muut kriisit (Ruishalme & Saaristo, 2007, 37). Traumaattiselle kriisille on tyypillistä tapahtuman ennustamattomuus ja sattumanvaraisuus. Ihminen tulee tietoiseksi omasta haavoittuvuudestaan ja kyseenalaistaa elämäkatsomuksensa ja hänen elämänarvonsa muuttuvat. Tapahtuma aiheuttaa suuren muutoksen elämään. (Saari ym., 2009, 13.) Monesti traumaattista kriisiä kuvataan eräänlaiseksi elämän katkaisupisteeksi, ja puhutaan ajasta ennen tätä tapahtumaa ja ajasta sen jälkeen (Saari ym., 2009, 11).

Kriisi synnyttää ihmisessä reaktioita, jotka voivat vaikuttaa tähän monella tasolla; tavallisia kriisiin liittyviä tunteita ovat muun muassa kaipaus, epätoivo ja voimakas väsymys. Kriisi vaikuttaa siihen, joka on suoraan sen uhrina, sekä hänen lähipiiriinsä. (Hedrenius & Johansson, 2013, 27.)

Kriisille voidaan erottaa erilaisia vaiheita, jotka ovat sokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe sekä uudelleen suuntautumisen vaihe. Sokkivaiheesta puhutaan myös psyykkisen sokin käsitteellä. Kriisin vaiheet voivat esiintyä limittäin eivätkä ne aina noudata samaa kaavaa, mutta vaiheiden erottelu auttaa ymmärtämään ja käsittelemään tilannetta (Hammarlund, 2004, 99).

Psyykinen sokki on ensimmäinen reaktio siihen, kun jotain järkyttävää tapahtuu. Se on mielen keino suojata ihmistä sellaiselta tiedolta ja kokemukselta, jota se ei pysty ottamaan vastaan eikä kestävänsä sitä. (Saari, 2007, 42.) Sokkivaiheessa ihmisen tunteet lukkiutuvat tai vaimenevat voimakkaasti niin, ettei tämä joudu täysin kohtaamaan trauman sisältöä, merkitystä ja seurauksia (Hammarlund, 2004, 101). Sokkitilaan voi joutua myös ammattiauttaja, kuten poliisi, hälytystehtävässään. Se ei kuitenkaan ole pelkästään negatiivinen asia, sillä sokkitila käynnistää ihmisessä uskomattomia voimavaroja. (Nurmi, 2006, 36–37). Psyykinen sokki tähtää henkiin jäämiseen ja se takaa hyvän toimintakyvyn niin psyykkisesti (ei tunteita) kuin fyysisesti (fysiologiset reaktiot) (Saari, 2007, 45 & 50). Sokkivaihe kestää usein ensimmäisen vuorokauden. Järkyttävää tapahtumaa on vaikea käsittää eikä sitä voi uskoa todeksi. Sokkivaiheessa tärkeää on, että ihmisellä on tukihenkilöitä, jotka kuuntelevat ja ovat läsnä. (Nurmi, 2006, 166.)

Reaktiovaiheessa ihminen alkaa vähitellen käsittää, mitä on tapahtunut ja mikä tapahtuneen merkitys on omalle elämälle. Reaktiovaihe sisältää yleensä suurta tunteiden myllerrystä.

Tyypillisiä tunteita ovat suru, epätoivo, tyhjyyden tunne, ahdistus, itsesyytökset sekä syyllisyydentunnot. Myös vihan ja pelon tunteet ovat osa reaktiovaihetta. (Saari, 2007, 53-54.) Reaktiovaihe kestää yleensä kahdesta neljään päivään (Saari, 2007, 59). Reaktiovaiheeseen kuuluvat psykologiset jälkipuinnit (debriefing) (Nurmi, 2006, 167).

Käsittelyvaiheessa traumaattisen tapahtuman käsittelyprosessi muuttaa luonnettaan. Sokki- ja reaktiovaiheessa on tyypillistä, että ihminen on halukas puhumaan kokemastaan, kun taas käsittelyvaiheeseen siirryttäessä tämä ei haluakaan enää puhua siitä. Tässä on kyse siitä, että ihmisen mieli alkaa sulkeutua kolmen ensimmäisen vuorokauden jälkeen tapahtumasta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kokemuksen käsittely loppuisi – se vain kääntyy sisäänpäin ja jatkuu ihmisen omassa mielessä. Etenkin väkivaltatilanteiden ja sellaisten onnettomuustilanteiden, joissa ihminen on itse ollut mukana, käsittelyvaiheen päätarkoitus on pelkojen ja traumojen työstäminen. (Saari, 2007, 60–62.) Käsittelyvaihe voi kestää kuukausia (Nurmi, 2006, 167).

Uudelleen suuntautumisen vaiheessa ihminen rakentaa elämälleen uuden perustan kokemansa perusteella, ja tuo perusta voi olla aiempaa vahvempi. Jos ihminen on työskennellyt traumaattisen kokemuksen läpi ja alkaa rakentamaan tulevaisuutta sen pohjalle, mitä hänellä on jäljellä, selviää hän todennäköisesti tulevaisuudessa entistä vahvempana yksilönä. (Nurmi, 2006, 167–168.) Kriisin aiheuttanut tapahtuma ja sitä seuranneet kokemukset liittyvät ihmisen kokonaisvaltaiseen elämänasenteeseen ja tunteisiin (Hammarlund, 2004, 103). Toivottu lopputulos on, että traumaattisesta tapahtumasta tulee tietoinen ja levollinen osa itseä ja se on läpityöstetty niin, ettei sen ajattelu ahdistaa tai pelota (Saari, 2007, 68).

3.1.3. Trauma

Trauman käsitteen on luonut psykologiaan Sigmund Freud. Trauma käsitteenä on alun perin yhdistetty lääketieteeseen ja kirurgiaan. Sillä on tarkoitettu ihmiselle tapahtunutta fyysistä vammaa, joka on ollut seurausta ulkoisesta väkivallasta ja tällaisen vamman vaikutuksesta ihmiseen kokonaisuutena. Sigmund Freud laajensi trauman käsitteen koskemaan myös mielen ilmiöitä. (Saari, 2007, 15.)

Traumalla tarkoitetaan voimakasta tapahtumaa ihmisen elämässä, johon yksilö ei pysty vastaamaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja jolla on voimakas, äkillinen ja pitkään jatkuva vaikutus ihmisen elämässä. Traumalle tyypillistä on äärimmäinen voimakkaiden

ärsykkeiden tulva, joka ylittää yksilön sietokyvyn, sekä kyvyn hallita kiihtymisen tunnetta ja työstää sitä. (Saari, 2007, 15–16.) Trauma aiheuttaa ihmisessä avuttomuutta, voimakasta kauhua, pelkoa tai vihan tunteita. Trauma saa kokijansa kyseenalaistamaan perustavanlaatuiset inhimilliset arvot ja ihmissuhteet. (Hedrenius & Johansson, 2013, 27.) Psykkisessä traumassa jokin tapahtuma on niin merkittävä ja mieltä järkyttävä, että ihminen häiriintyy sen seurauksena psyykkisesti (Hammarlund, 2004, 96).

Trauman syntymiseen vaikuttaa moni tekijä. Näitä ovat muun muassa se, millainen itse tapahtuma on, millaisia ihmisen aikaisemmat kokemukset ovat sekä millaisia hänen henkilökohtaiset edellytyksensä ja ominaisuutensa ovat. Myös tapahtuman merkitys yksilölle on ratkaisevaa. Nykytiedon mukaan on lukuisia tekijöitä, jotka lisäävät tai pienentävät traumatisoitumisen riskiä. Esimerkiksi biologiset, psykologiset, eksistentiaaliset ja sosiaaliset tekijät ratkaisevat, aiheutuuko tietyistä tapahtumasta trauma vai ei. Kaikki ihmiset eivät traumatisoidu järkyttävän tapahtuman seurauksena. (Hedrenius & Johansson, 2013, 27.)

3.1.4. Posttraumaattinen stressihäiriö (PTSD)

Posttraumaattiseksi stressihäiriöksi (englanniksi post traumatic stress disorder eli PTSD) kutsutaan lääketieteessä äkillisen traumaattisen tapahtuman aiheuttamaa jälkitilaa (Palosaari, 2007, 197). Posttraumaattisessa stressihäiriössä kriisireaktiot jatkuvat yhtä voimakkaina kuukausia järkyttävän tapahtuman jälkeen ja kriisiprosessi jumittuu reaktiovaiheeseen (Saari ym., 2009, 55).

Posttraumaattiselle stressihäiriölle ovat ominaisia mieleen tunkeutuvat muistot ja ylireagoivuus. (Palosaari, 2007, 197.) Voimakkaat tunteet ja oireet ovat samoja kuin järkyttävää tapahtumaa seuraavina päivinä. Tyypillistä on myös se, että ihminen välttää järkyttävää tapahtumaa muistuttavia tilanteita. Posttraumaattisesta stressihäiriöstä puhutaan, jos oireet kestävät yli kuukauden tapahtuman jälkeen. (Saari ym., 2009, 55.) Häiriö voi alkaa myös viivästyneenä, jolloin oireet alkavat vasta kuuden kuukauden kuluttua tapahtumasta (Käypä hoito -suositus, 2014).

Traumaperäinen stressihäiriö kyetään yleensä tunnistamaan helposti ja liittämään sen aiheuttaneeseen traumaattiseen tapahtumaan. Jos oireet tulevat vasta kuukausien päästä tapahtuman jälkeen, voi häiriön tunnistaminen olla vaikeampaa. Tällöin voi käydä niin, että hoidetaan vain oireita, eikä tavoiteta alkuperäistä tapahtumaa. Pelkkä oireiden hoitaminen

on yleensä tuloksetonta. Tärkeää olisi tavoittaa oireet aiheuttanut tapahtuma ja purkaa siihen liittyvät ajatukset ja tunteet, jotta päästäisiin pysyvään lopputulokseen. Hoitamaton tai ilman asianmukaista hoitoa jäänyt traumaperäinen stressihäiriö voi johtaa tilapäiseen tai pysyvään työkyvyttömyyteen. (Saari, 2007, 79–80.)

Traumaperäistä stressihäiriötä ei kehity kaikille traumaattisen tilanteen kohdanneille, vaikkei tilanteen jälkeen järjestettäisikään asianmukaista jälkihoitoa. Yksilölliset tekijät, kuten perimä, sukupuoli, lapsuus, vanhempien käyttäytyminen, ikä, persoonallisuus, aiemmat sairaudet ja päihteiden käyttö vaikuttavat stressihäiriön syntymiseen. (Kates 1999, 222–223; Koponen & Taiminen 1999, viitattu väitöskirjassa Järvelin 2011, 98.) Muita tekijöitä, jotka vaikuttavat stressihäiriön syntymiseen ovat henkilön kokemat aikaisemmat traumat ja kriittisen tilanteen erilaiset piirteet (Dyregrov, 1994, 47).

3.1.5. Katastrofipsykologian historiaa

Katastrofipsykologian pohja rakentuu tutkimuksille, joiden tavoitteena on ollut selvittää, miten ihmiset reagoivat erilaisissa tilanteissa (Saari, 2007, 17–18). Saaren (2007, 280) mukaan alun perin koko psykologisen tuen toimintamalli on rakennettu työssään traumaattista stressiä ja kokemuksia kohtaavien työntekijöiden avuksi.

Psykologiassa ja psykiatriassa aiheesta kiinnostuttiin toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Systemaattisesti katastrofipsykologian toimintamuotoja on alettu kehittää 1980-luvulla, ja tieteenalan juuret ovat USA:ssa. (Saari, 2007, 17–18.) Nurmi (2006, 168) kertoo amerikkalaisen Jeffrey T. Mitchellin esitelleen Marylandissa vuonna 1983 psykologisen jälkipuinnin menetelmänsä, joka tuolloin oli tarkoitettu lähinnä pelastushenkilöstön käyttöön. Mitchell painotti voimakkaasti psykologisen jälkipuinnin olevan psykoterapiamuodon sijasta toimenpide, joka on tarkoitettu pelastushenkilöstön avuksi osana muita toimia, joka käynnistetään, jos ammattiauttajille tapahtuu jotain arkirutiinista suuresti poikkeavaa (Nurmi, 2006, 168).

Euroopassa toimintamallien ja erityismenetelmien osaamisen keskus on saanut alkunsa Norjassa. Psykologinen katastrofipsykologinen ajattelumalli tuli Suomeen Norjasta 1990-luvun alussa. (Saari, 2007, 17–18.) Erityisesti norjalaisen katastrofipsykologi Atle Dyregrovin merkitys suomalaisten kriisipsykologien kouluttajana on merkittävä (Nurmi, 2006, 168). Dyregrov toimi kouluttajana ensimmäisessä Suomessa järjestetyssä laajassa koulutustilaisuudessa, jossa käsiteltiin katastrofipsykologista ajattelumallia. Koulutus

järjestettiin Helsingissä vuonna 1991, ja siitä syntyi heräte tämän työmuodon toteuttamiseksi Suomessa. (Saari, 2007, 18.)

Dyregrovin koulutuksen jälkeen Suomen Psykologiliitto asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotus, miten katastrofipsykologista toimintamallia lähdetäisiin organisoimaan Suomessa. Työryhmässä oli psykologeja muun muassa silloisesta Poliisiopistosta. Ensimmäinen kunnallinen kriisiryhmä perustettiin Pietarsaareen vuoden 1990 alusta. Sieltä työskentelymalli levisi ruotsinkielisen Pohjanmaan kautta Länsi-Uudellemaalle, Oulun lääniin ja vuosien saatossa itäiseen osaan maata. Vuonna 1998 Suomessa oli kattava kunnallisten kriisiryhmien verkosto. Norja on Euroopan johtava maa katastrofipsykologisessa osaamisessa, mutta Suomi on sitä toiminnan kattavuuden ja systemaattisen organisoitumisen osalta. (Saari, 2007, 18–19.)

3.2. Poliisin arvot

Suomen poliisin arvoiksi on määritelty palvelu, oikeudenmukaisuus, osaaminen ja henkilöstön hyvinvointi (Sisäministeriö 2008). Henkilöstön hyvinvointiin voidaan katsoa olennaisesti kuuluvan niin psyykkinen kuin fyysinenkin hyvinvointi. Tätä kautta kriittisten tilanteiden asianmukainen jälkihoito on olennainen osa poliisin arvoja, sillä se osaltaan ylläpitää poliisin työhyvinvointia ja työkykyä.

Lisäksi jälkihoidon järjestämisen voidaan nähdä olevan osa poliisin osaamista, eli ammattitaitoa. Osaamisen yksi osa-alue on se, että poliisin työympäristö ja -menetelmät ovat jatkuvassa muutoksessa ja uuden oppiminen on edellytys työstä suoriutumiselle. Hyvin organisoidun, toimivan jälkihoidon tärkeys muuttuvassa työympäristössä nousee yhä korkeammalle. Osa ammattitaitoa on, että poliisihallinnon sisällä ollaan tietoisia siitä, mitä jälkihoito on ja kuinka sellaiseen hakeudutaan tarpeen tullen.

3.3. Kriittisten tilanteiden jälkitoimien oikeudellinen perusta

Jälkipuintia ohjailee kaiken perustana työturvallisuuslaki (23.8.2002/738), joka toimii säädösperustana myös Poliisihallituksen määräyksessä ”Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa” (Poliisihallitus, 10.4.2012). Työturvallisuuslain 8 §:n mukaan ”työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveellisyydestä työssä”. Kriittisten tilanteiden jälkitoimien

järjestäminen on yksi työturvallisuuslain edellyttämä henkisen työsuojelun keino, joka osaltaan edistää henkilöstön hyvinvointia työyhteisössä (Poliisihallitus, 10.4.2012).

Työturvallisuuslain 2 §:n yleisen soveltamisalan mukaan ”lakia sovelletaan – virkasuhteessa tai siihen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tehtävään työhön” (HE 59/2002 vp., s. 25). Näin ollen se koskee myös poliisiorganisaatiota.

3.4. Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa

Työpaikoilla tulee varautua erilaisiin kriiseihin sekä luoda suunnitelma ja toimintamalleja, joiden avulla selviytyä akuuttien tilanteiden hoidosta. Ennakkoon varautuminen käsittää sellaisten onnettomuuksien ja äkillisten tapahtumien kartoittamisen, jotka voivat todennäköisimmin kohdata työyhteisöä. Lisäksi tulee suunnitella psyykkisen ensiavun toteutustapa ja sen organisointi. (Saari ym., 2009, 74.)

Poliisien kriittisten tilanteiden jälkipuintia on lähdetty kehittämään aktiivisesti suurempien onnettomuuksien ja suurta yleisöä liikuttaneiden tapahtumien jälkeen. Keskusrikospoliisin tutkintaosaston asiantuntijapsykologi Lasse Nurmi mainitsee esimerkkitapauksiksi Mikkelin pankkivankidraaman, Estonian laivaonnettomuuden ja Aasian tsunamin sekä kouluampumiset. Nurmen mukaan esimerkiksi nämä tapahtumat ovat asettaneet paineita purkumenetelmien soveltamiselle ja kehittämiselle. (Kuisma 2013.)

Poliisiorganisaatiossa kriittisten tilanteiden jälkitoimien järjestelmällinen kehitystyö on lähtenyt käyntiin vuonna 2011 (Kuisma 2013). Poliisihallitus toteutti vuoden 2011 keväällä jälkipuintikyselyn, jonka tuloksena voitiin todeta, että kriittisten tilanteiden jälkitoimien käytännöt poliisin yksiköissä ovat kirjavaa (Poliisihallitus, 10.4.2012). Vuonna 2011 nimettiin jälkipuintiverkosto, joka alkoi valmistelemaan määräystä kriittisten tilanteiden käsittelyyn. Tähän työryhmään kutsuttiin Poliisihallinnon omia asiantuntijoita, muun muassa psykologeja, poliisipastori, tutkijoita sekä työhyvinvoinnin asiantuntijoita. (Kuisma 2013.)

Poliisihallitus on laatinut poliisihallinnon henkilöstölle kohdennetun määräyksen ”Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa”. Määräys on tullut voimaan 1.5.2012 ja se on voimassa toistaiseksi. Määräyksessä käydään muun muassa läpi tyypillisiä reaktioita, joita voi ilmetä kriittisen tilanteen jälkeen, annetaan esimerkkejä tilanteista, joissa purkukeskustelutilanne tulee järjestää ja kerrotaan jälkitoimien eri vaiheista ja niiden

toteuttamisesta. Määräyksessä määritellään myös vastuulliset henkilöt keskustelujen järjestämiseen ja korostetaan jokaisen poliisihallintoon kuuluvan henkilön oikeutta vaatia purkukeskustelun järjestämistä ja osallistua järjestettyyn keskusteluun.

Poliisihallituksen määräyksen mukaan poliisiyksiköiden tulee järjestää henkilöstölleen purkukeskusteluja muun muassa aseellisissa ja muissa uhkatilanteissa, virkatehtävien yhteydessä sattuneissa kuolemantapauksissa, työkaverin kuollessa tai loukkaantuessa vakavasti, vakavissa läheltä piti -tilanteissa, väkivallan kohteeksi tai sen uhan alle joutuessa sekä muissa erityisen järkyttävissä tilanteissa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, kun lapsi joutuu väkivallan tai onnettomuuden uhriksi. (Poliisihallitus, 10.4.2012.) Vastuu jälkihoidon järjestämisen käynnistämisestä on kenttä- ja yleisjohdolla (Järvelin, 2011, 205).

Kriittisten tilanteiden käsittelyssä käytetään usein alan kirjallisuudessa ja keskusteluissa termejä defusing (purkukeskustelu) ja debriefing (psykologinen jälkipuinti). Poliisihallituksen määräyksessä käytetään näitä vastaavia suomenkielisiä käsitteitä: välitön kokemuksellinen purkukeskustelu (defusing) sekä kokemuksellinen purkukeskustelu (debriefing). Poliisihallituksen tarvittaessa järjestämistä posttraumatyöpajoista käytetään nimitystä valtakunnallinen posttraumatyöpaja. (Poliisihallitus, 10.4.2012.).

3.4.1. Välitön kokemuksellinen purkukeskustelu

Poliisihallituksen määräyksen mukaan välitön kokemuksellinen purkukeskustelu tulee järjestää vaativan työtilanteen päätyttyä ennen työvuoron lopettamista. Purkukeskusteluja tulee järjestää myöhemmin lisää, mikäli istunnon ohjaaja näkee tarpeelliseksi tai joku tilanteessa mukana ollut niin pyytää. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

Salli Saaren (2007, 281) mukaan purkukeskustelun tavoitteena on traumaattisten reaktioiden lieventäminen, kokemusten normalisointi, sosiaalisen verkoston vahvistaminen ja eristäytymisen ehkäiseminen. Lisäksi purkukeskustelun lähtökohtana Saaren mukaan on, että arkirutiineihin voitaisiin palata mahdollisimman pian ja että kaikkia päivän kokemuksia ei tarvitse pitää sisällään ja viedä kotiin perheen kanssa jaettaviksi. Hänen mukaansa tarkoituksena olisi jakaa kokemuksista suurin osa työtovereiden kanssa ja jättää ne työpaikalle. Nurmi (2006, 172) kuvaa purkukeskustelua mahdollisuutena välittömään kokemusten, mielikuvien ja tunnelatauksen purkuun.

Välitön kokemuksellinen purkukeskustelu tulisi järjestää kahdeksan tunnin kuluessa tapahtumasta; ihanteellisin aika olisi kolmen tunnin kuluessa tapahtumasta. Istunto kestää

noin 20 minuutista korkeintaan tuntiin. Mikäli istunto kestää yli tunnin, on se merkki siitä, että tapahtuman johdosta on syytä järjestää purkukeskustelu 1–3 päivän kuluttua tapahtumasta. (Nurmi, 2006, 174.)

Välitön kokemuksellinen purkukeskustelu koostuu kolmesta vaiheesta: johdannosta, läpikäyntivaiheesta sekä informoinnista ja tulevaisuuden sopimisesta. Johdantovaiheessa istuntoon osallistuvat esittäytyvät ja käydään läpi mitä istunnossa tapahtuu. Aikaa tähän vaiheeseen käytetään 5–7 minuuttia. (Nurmi, 2006, 174.) Läpikäyntivaiheessa käydään läpi itse traumaattinen tapahtuma. Tarkoituksena on purkaa päällimmäiset tuntemukset tapahtumasta. (Saari, 2007, 150). Läpikäyntivaiheessa kannustetaan ihmisiä puhumaan ja keskustelun luonne on vapaamuotoinen. Informointi- ja tulevaisuudestasopimisvaiheeseen sisältyy tunteiden normalisointi ja lisäksi puhutaan stressinhallintakeinoista. Tässä vaiheessa myös kartoitetaan tarve mahdollisille jatkotoimenpiteille ja pohditaan, kuinka tapahtumassa osallisena olleet voivat kohdata huomisen. (Nurmi, 2006, 174–175.)

Ensimmäisen vaiheen purkukeskustelu on ryhmäkeskustelu ja vastuu sen järjestämisestä on lähiesimiehellä. Purkukeskustelun ohjaaja ei saa itse olla osallisena kriittisessä tilanteessa. Mikäli lähiesimies on itse ollut osallisena, siirtyy vastuu purkukeskustelun järjestämisestä hänen esimiehelleen. Purkukeskusteluja voidaan toteuttaa myös yksilökeskusteluina, jos joku osallisista niin haluaa. Esimiehen vastuulla on varmistaa, että purkukeskustelussa mukana ollut saa myös asianmukaista hoitoa myös mahdollisiin fyysisiin oireisiin tai vammoihin ennen kotiin päästämistä. Esimiesten tulee erityisesti kiinnittää huomiota opiskelijoiden ja työuransa alussa olevien henkilöiden työkyvyn tukemiseen kriittisten tilanteiden yhteydessä. Purkukeskustelujen järjestämisen kynnys tulee erityisesti heidän kohdallaan pitää matalana. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

Esimiesten vastuuta jälkihoitotoimien tarpeen kartoituksessa perään kuuluttaa myös Salli Saari. Saaren (2007, 281–282) mukaan on ensiarvoisen tärkeää, että poliisiorganisaation kaltaisessa hierarkkisessa ja autoritaarisessa organisaatiossa esimiestehtävissä oleva ymmärtää työntekijöiden tarpeet ja traumaattisten kokemusten purkamisen merkityksen. Saari toteaa, että vain siinä tapauksessa psykologisella tuella ja palveluilla on edellytykset toteutua ja tuottaa tulosta. Hänen mielestään psykologisesta tuesta ja palveluista tulisi tulla jokapäiväinen ja arkinen osa organisaation työtä.

3.4.2. Purkukeskustelu

Dyregrovin (1994, 264) mukaan debriefing-istunnon ajoittaminen on suotuisinta 24–72 tuntia traumaattisen tapahtuman jälkeen. Samaan näkökulmaan yhtyvät myös Saari (2007, 124) sekä Nurmi (2006, 180). Mikäli istunto järjestetään liian aikaisin, on ihminen vielä shokissa. Kuitenkin istunto tulee järjestää kolmen vuorokauden kuluessa, kun tapahtumat ovat vielä tuoreessa mustissa. (Nurmi, 2006, 180.) Istunnon tavoitteena on estää ei-toivottujen jälkivaikutusten, kuten traumaperäisten stressihäiriöiden syntyminen. Lisäksi purkukeskustelulla pyritään vahvistamaan ryhmien yhteenkuuluvuuden tunnetta ja normalisoimaan ihmisen kokemia reaktioita. Istunnoilla halutaan myös mahdollistaa vaikutelmista ja reaktioista puhuminen. (Dyregrov, 1994, 264.)

Purkukeskusteluun osallistuneilla on ehdoton vaitiolovelvollisuus, eikä muistiinpanoja saa laatia. Kenenkään ei ole pakko puhua kokemuksistaan, mutta istunnossa jokainen kertoo vain omista tuntemuksistaan. Istunnon aikana ei pidetä taukoja ja se voi kestää useita tunteja. (Nurmi, 2006, 178.)

Purkukeskusteluistunto perustuu Jeffrey T. Mitchellin luomaan 7-vaiheiseen malliin. Istuntoa kuvataan prosessina, jossa käydään tapahtumaan liittyvät tunteet syvällisesti läpi ja lopuksi palataan todellisuuteen ja vallitseviin faktoihin, joiden kanssa on tultava toimeen ja opittava elämään. Mitchellin mallin seitsemän vaihetta ovat:

- 1) *aloitusvaihe* (vetäjien esittely, istunnon sääntöjen läpikäyminen)
- 2) *faktavaihe* (mitä tapahtui, jokainen kertoo missä oli tapahtumahetkellä)
- 3) *ajatusten vaihe* (mitä ajattelit tapahtuneesta, mitä kuultit/näit jne.)
- 4) *reaktiovaihe* (miltä tuntui, mikä oli pahinta, omat reaktiot ja ruumiilliset tuntemukset)
- 5) *normalisointivaihe* (todetaan, että useimpien kokemukset ovat samankaltaisia, normalisoidaan reaktiot ja todetaan ne asiaankuuluviksi ja kuvataan traumaperäisen stressireaktion oireet)
- 6) *stressinhallintaan kouluttamisvaihe* (opetetaan stressinhallintatekniikoita, kehoitetaan tekemään niitä asioita, joilla on aiemmin käsitellyt stressiä elämässään, kuten lenkkeily ja musiikki, valmennetaan kohtaamaan tilanteita ja ihmisiä ja autetaan tukeutumaan omaan tukiverkostoon, kuten ystäviin ja läheisiin)

- 7) *palautumis-/lopetusvaihe* ("palataan maanpinnalle" ja todetaan että elämä jatkuu kaikesta huolimatta, tehdään yhteenveto keskustelusta, sovitaan seurannasta, jaetaan vetäjien yhteystiedot ja selvitetään lääkarissäkäynnin tarve) (Nurmi, 2006, 178–180.)

3.4.3. Valtakunnalliset posttraumatyöpajat

Valtakunnallisia posttraumatyöpajoja järjestetään poliisihallituksen toimesta tarvittaessa. Niissä hyödynnetään posttraumaohjaajien osaamista. Valtakunnallisten posttraumatyöpajojen tarpeellisuuden ja järjestämistiheyden arvioi poliisin jälkipuintiverkosto. Työpajat on tarkoitettu erityisen vaikeissa tilanteissa olleiden tueksi jälkitoimena, kun kriittisen tilanteen kokemisesta on kulunut vähintään puoli vuotta. Työpajoihin voidaan lähettää henkilöiden suostumuksella henkilöitä, jotka ovat olleet osallisena kriittisessä tilanteessa ja joiden toipuminen on vielä kesken. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

Lähiesimiesten vastuu korostuu henkilöstön hyvinvoinnin seuraamisessa. Posttraumatyöpajoihin voidaan lähettää henkilöitä myös poliisiyksikön työterveyshuollon kautta, mikäli siellä katsotaan henkilön hyötyvän siitä. Henkilöstö voi hakeutua posttraumatyöpajaan myös itse erillisellä hakulomakkeella. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

3.5. Purkukeskustelun ohjaaja

Poliisin yksiköissä purkukeskustelua vetää koulutettu poliisihallinnon purkukeskustelun ohjaaja. Purkukeskustelun ohjaajaksi koulutettavan henkilön tulee vapaaehtoisesti hakeutua koulutukseen ja nauttia muun henkilöstön luottamusta. (Poliisihallitus, 10.4.2012.) Saaren (2007, 248) mukaan debriefing -istunnon ohjaajan tehtävä on erittäin vaativa, sillä siinä ollaan tekemisissä erityisen herkässä ja haavoittuvaisessa mielentilassa olevien ihmisten kanssa. Hänen mukaansa istunnon vetäjältä vaaditaan ainakin kriisi- ja traumapsykologian perusteellista tuntemusta, ryhädynamiikan tuntemusta ja ryhmänvetotaitoja, debriefing-menettelyn syvällistä tuntemusta ja käytännön taitoja istunnon vetämiseen sekä opetuksellisia taitoja.

Siitä, tuleeko debriefing -istunnon ohjaajan olla oman organisaation sisältä vai sen ulkopuolelta, on erilaisia näkemyksiä. Poliisihallituksen määräyksen mukaan purkukeskustelun ohjaajat koulutetaan poliisihallinnon henkilöstön sisältä. Määräyksen mukaan lisäksi voidaan hyödyntää työterveyshuollon osaamista kriittisten tilanteiden

jälkitoimien kaikissa vaiheissa. Jokainen tilanteessa mukana ollut henkilö voi ottaa myös itse yhteyttä työterveyshuoltoon. Myös yksityisten palveluntuottajien hyödyntäminen jälkipuintikeskustelujen toteuttamisessa on mahdollista. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

Järvelin (2012, 115) toteaa, että on olemassa vahvaa näyttöä siitä, että omasta organisaatiosta tulevat ja organisaatiokulttuuria tuntevat ohjaajat onnistuvat välittömän jälkipuinnin vetäjinä paremmin kuin ulkopuoliset. Hän vetoaa siihen, että jälkipuinti ei ole sairauden hoitoa, joka taas on syytä jättää ammattilaisten vastuulle samoin kuin posttraumaattisen stressihäiriön hoito. Jälkipuinnin vetäjillä on hyvä olla koulutus, sillä niin jälkipuinnin laatu paranee.

Mikäli on tapahtunut valtakunnallinen iso kriittinen tilanne, kuten kouluampumistapaus, on tapahtumapaikkakunnan yleisjohtajan tehtävä järjestää kriittisten tilanteiden koordinaattori. Koordinaattorin tehtävän on kutsua paikalle tarvittava määrä koulutettuja poliisihallinnon purkukeskustelun ohjaajia niin pian kuin mahdollista. Koordinaattorin vastuulla on, että jokainen tehtävällä mukana ollut saa jatkossakin tarvitsemansa tuen. Koordinaattori pitää huolen myös siitä, että poliisin purkukeskustelun ohjaajille järjestetään istuntojen jälkeen tarvittava purkutilaisuus. Joillakin paikkakunnilla toimivia poliisihallinnon ulkopuolisia kriisiryhmiä voidaan myös hyödyntää. (Poliisihallitus, 10.4.2012.)

Purkukeskustelun ohjaajalla on keskeinen rooli. Hänen tehtävänä on pitää istunto koossa ja huolehtia eri vaiheiden järjestyksestä sekä siirtymisestä vaiheesta toiseen. Traumaattisen kokemuksen käsittelyprosessin ohjaamisen lisäksi ohjaajan tulee huolehtia siitä, että istuntoon osallistuneet saavat tasapuolisesti käsitellä tunteuksiaan. Kaikille osallistujille tulee tulla tunne, että heidän läsnäolonsa on tärkeää. Lisäksi ohjaajan tehtävänä on auttaa osallistujia käsittelemään sellaisia tunteita ja ajatuksia, joita he eivät yksin uskalla ja pysty käsittelemään. Ohjaajan tulee nostaa vaikeatkin asiat keskusteluun ja käsittelyn kohteeksi. Mitään olennaista asiaan kuuluvaa keskustelun aihetta ei siivuteta ja siirretä jatkossa käsiteltäväksi. (Saari, 2007, 244–247.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavassa käydään läpi teemahaastattelutulokset teemoittain alalukuihin jaoteltuna. Haastatteluun osallistuneet henkilöt on nimetty koodikirjaimilla anonymiteetin takaamiseksi. Haastateltavista henkilöistä käytän nimityksiä Haastateltava 1 (H1) ja Haastateltava 2 (H2) heidän haastatteluistaan poimittujen lainausten yhteydessä.

4.1. Purkukeskustelun ohjaajan koulutus

Tässä luvussa käsitellään haastatteluun osallistuneiden koulutustaustaa liittyen kriittisten tilanteiden jälkitoimiin. Lisäksi käydään läpi haastateltujen henkilöiden näkemyksiä siitä, millainen henkilö soveltuu purkukeskustelun ohjaajaksi.

Molemmat haastatteluun osallistuneet purkukeskustelun ohjaajat olivat osallistuneet samaan purkukeskustelun ohjaajien koulutukseen vuonna 2013 omalla poliisiasemallaan. Koulutuksen kesto oli kolme päivää. Kouluttajana toimi poliisihallintoon kuuluva ylikonstaapeli. Koulutuksen sisältönä oli Poliisihallituksen määräys ”Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa”, sekä kouluttajan jakama kirjallinen materiaali. Materiaali sisälsi muun muassa jälkipuinti-istunnon kaavan, joka perustuu Jeffrey T. Mitchellin kehittämään 7-vaiheiseen malliin. Koulutuksessa harjoiteltiin käytännössä simuloituja tapauksia, joissa kukin vuorollaan toimi erilaisissa kuvitelluissa tapauksissa purkukeskustelun ohjaajana.

Kumpikin haastateltava oli suorittanut yhden purkukeskustelun ohjaajien koulutuksen. Toinen haastateltavista koki, että purkukeskustelun ohjaajan toimenkuvaa tukevana koulutuksena hänen kohdallaan toimii myös taktisen neuvottelijan kurssi sekä posttraumatyöpajakurssi, jotka hän on suorittanut. Hän koki, että taktisen neuvottelijan kurssi antoi pohjan sille, että oli helpompaa puhua asiasta kuin asiasta. Hän mainitsi myös, että muusta psykologiaan pohjautuvasta koulutuksesta voisi olla hyötyä purkukeskustelun ohjaajana toimiessa.

Molemmat haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että purkukeskustelun ohjaajalla tulisi olla pohjalla jonkin verran työkokemusta ja virkaikää poliisina. Aineistosta nousi esille myös se, että omakohtaista kokemusta kriittisestä tilanteesta ja siitä selviämisestä pidettiin tärkeänä, jotta voisi paremmin asettua niiden asemaan, jotka purkukeskusteluun osallistuvat. Empaattisuus oli myös ominaisuus, jota molemmat haastateltavat pitivät tärkeänä purkukeskustelun ohjaajana toimivassa henkilössä. Toinen haastateltavista mainitsi myös, että purkukeskustelun ohjaajan olisi hyvä olla ulospäinsuuntautunut henkilö, joka myös itse pystyisi avautumaan. Kuuntelemisen taitoa pitivät molemmat haastateltavat tärkeänä.

”Kuuntelemisen taito on tärkeää. Ajatushan ei ole se, että vetäjä on äänessä vaan ne ihmiset, jotka siellä puhuu sitä oloaan.” (H2)

Toinen haastateltavista mainitsi, että purkukeskustelun ohjaajana toimiessa on tärkeää saada purkukeskusteluun osallistuvat henkilöt avautumaan niin, ettei käsittelyssä oleva tapahtuma jää painamaan. Myös Saari (2007, 244–247) painottaa, että ohjaajan tehtävänä on auttaa purkukeskusteluun osallistuvia käsittelemään sellaisia tunteita ja ajatuksia, joita he eivät yksin pystyisi käsittelemään tai eivät uskaltaisi käsitellä. Ohjaajan tehtävä on nostaa myös vaikeat asiat keskusteluun ja käsiteltäviksi.

Toinen haastateltavista nosti tärkeäksi seikaksi sen, että purkukeskustelun ohjaajaksi hakeutuva henkilö olisi vapaaehtoisesti halukas osallistumaan koulutukseen ja kokisi toiminnan tärkeäksi. Poliisihallituksen määräyksessä vapaaehtoisuutta painotetaan yhtä lailla (Poliisihallitus, 10.4.2012).

4.2. Purkukeskustelun järjestäminen

Tässä luvussa käsitellään purkukeskustelun järjestämisen käytännön toteutusta. Lisäksi käydään läpi haastateltavien näkemyksiä siitä, millaisen pohjan Poliisihallituksen määräys kriittisten tilanteiden jälkitoimista antaa toiminnalle sekä käsitellään vastuunjako, toiminnanjohtamista ja esimiesvastuuta aiheeseen liittyen.

Aineistosta nousi esille, että Poliisihallituksen määräystä ”Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa” pidettiin hyvänä pohjana purkukeskustelun järjestämiselle. Toinen haastateltavista kertoi sen auttavan siinä, että purkukeskustelun järjestäminen helpottuu työnantajankin taholta, kun pohjalla on määräys johon tukeutua. Määräys tuo purkukeskustelun järjestämiseen tiettyä mustavalkoisuutta – kun pohjalla on määräys, johon toiminta perustuu, ei työnantaja kyseenalaistakaan sitä.

”Työnantajalle voi vain ilmoittaa, että pidetään keskustelu tän tilanteen jälkeen ja työnantaja antaa siihen sen mahdollisuuden.” (H1)

Toinen haastateltavista mainitsi myös Poliisihallituksen määräyksen toimivan eräänlaisena muistilappuna, koska siihen on listattu esimerkkejä siitä, millaisen tilanteen jälkeen purkukeskustelu tulisi järjestää. Molemmat haastateltavat pitivät toimivana muistilappuna itse purkukeskusteluistuntoa varten heidän purkukeskustelun ohjaajan koulutuksesta saamaansa kaavaketta, joka pohjautuu Jeffrey T. Mitchellin 7-vaiheiseen purkukeskusteluistunnon malliin. Purkukeskustelu etenee tämän Mitchellin mallin rungon mukaisesti.

Molemmat haastatteluun osallistuneet henkilöt työskentelevät samalla poliisiasemalla, eli purkukeskustelun käytännön järjestelyt ovat näin ollen yhteneväiset. Vakiintunut tapa on, että ensimmäinen purkukeskustelun ohjaaja, joka saa tietää tapauksesta, alkaa järjestämään purkukeskustelun käytännön järjestelyitä ja ottaa tilanteen hoidon vastuulleen. Purkukeskustelusta tehdään poikkeamailmoitus ja ohjataan osallistuneita henkilöitä työterveyden piiriin jatkohoitoon tarpeen mukaan, sekä muistutetaan yleisesti osallistujia tästä mahdollisuudesta. Yleensä, jos on tullut ilmi purkukeskustelun järjestämisen tarve, niin tilanteessa mukana olleisiin ollaan yhteydessä puhelimitse. Heille kerrotaan, että purkukeskustelu järjestetään, mutta siellä ei kuitenkaan ole pakko kertoa asiasta mitään, jos ei tahdo. Purkukeskustelulle järjestetään jokin tila, jossa voidaan olla rauhassa, otetaan kaikilta puhelimet pois ja istutaan pyöreän pöydän ympärille.

*” -- silleen että saadaan rauhassa olla ettei mitään keikkaa ajeta --
ja tehty semmonen rauhaisa tilanne siitä että voisi keskustella.” (H2)*

Molemmat haastateltavat kokivat, että olisi hyvä, jos purkukeskustelussa olisi mukana kaksi ohjaajaa. Toinen haastateltavista perusteli tätä sillä, että toisinaan jonkun persoona ei välttämättä sovi tietyn tapahtuman läpikäymiseen ja toisen ohjaajan läsnäolo tukisi myös omaa toimintaa.

Aineistosta nousi esille, että oltiin yhtä mieltä siitä, että purkukeskustelun ohjaajan olisi hyvä olla oman organisaation sisältä. Molemmat haastateltavat mainitsivat etuna tässä olevan sen, että tällainen henkilö tuntee talon tapoja ja ymmärtää paremmin poliisin työtä ja toimintatapoja. Edellä mainittuun yhtyy myös Järvelin (2011, 115), joka toteaa, että omasta organisaatiosta tulevat ja sen sisäistä kulttuuria tuntevat ohjaajat onnistuvat tehtävässään paremmin kuin ulkopuoliset henkilöt.

”On hyvä, että siinä on ihminen, joka ymmärtää meidän työtä ja taustoja.” (H1)

”Ehkä siinä on, että tutulle porukalle pystyy puhumaan ja siellä saattaa tulla jotakin semmoisia teknisiä asioita mitä siviili ei ymmärrä tai ei tiedä mistä on kysymys.” (H2)

Toinen haastatelluista nosti kuitenkin esille sen, että vaikka hän pitääkin hyvänä sitä, että purkukeskustelua ohjaa poliisivirassa oleva henkilö, voisi kuitenkin olla hankalaa, mikäli tilanteessa osallisena olleet olisivat henkilökohtaisesti kovin läheisiä hänelle itselleen. Tästä

esimerkkinä hän mainitsi, jos hänen hyvin tuntemansa työkaverinsa ammuttaisiin tehtävällä, ei hän itse uskoisi onnistuvansa vetämään purkukeskustelua.

Vastuunjaosta ja toiminnan johtamisesta puhuttaessa molemmat haastateltavat kertoivat, että mikäli on tapahtunut tilanne, jonka jälkeen pohditaan purkukeskustelun järjestämisen tarpeellisuutta, tulee tieto yleensä päällystövastaavalta tai kenttäjohtajilta purkukeskustelun ohjaajille. Teoriaosuuteeni viitaten myös Järvelin (2011, 205) painottaa, että vastuu jälkihoitotoimenpiteiden käynnistämisestä on kenttä- ja yleisjohdolla.

Toinen haastatelluista kertoo myös itse ehdottaneensa purkukeskustelun järjestämistä kenttäjohtajalle, joka sitten on kysynyt tilanteessa olleelta partiolta kokevatko he purkukeskustelun tarpeelliseksi. Toinen haastateltavista kokee, että kenttäjohtajissa voi olla eroja. Voi olla, että esimerkiksi joidenkin aseellisten tilanteiden jälkeen ei purkukeskustelua ole järjestetty. Hänen mukaansa kenttäjohtaja tuntee oman ryhmänsä ja siitä riippuu ehdottaako tämä purkukeskustelua tietyn tilanteen jälkeen vai ei.

Esimiesvastuun koettiin toimivan hyvin. Kriittisten tilanteiden jälkihoidon tärkeyden hahmottamisen koettiin olevan esimiestasollakin hyvällä tasolla.

”Esimiesvastuun näen, että jos tulee puhetta työntekijältä iteltään tai meiltä purkukeskustelijoilta niin ei siellä kukaan esimies lähtisi laittamaan hanttiin vaan siellä kaikki ymmärtää, että se on ihan asiaa, se ei oo mitään virkkaamista!” (H1)

Esimiesten vastuun korostamiseen viitataan myös opinnäytetyön teoriaosuudessa. Saari (2007, 281–282) korostaa, että poliisiorganisaation kaltaisessa hierarkkisessa ja autoritaarisessa organisaatiossa esimiesasemassa olevien henkilöiden on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää kriittisten tilanteiden jälkitoimien tärkeys ja ymmärtää työntekijöiden tarpeet. Vain tällä tavoin näillä toimilla on mahdollisuus toteutua ja tuottaa tulosta.

Toinen haastateltavista nosti esille myös sen, että mikäli purkukeskustelun ohjaaja itse on esimiesasemassa keskusteluun osallistuviin nähden, ei hän näe sen olevan ongelma. Hänen mukaansa kaikille osallistujille tulee olla selvää, ettei purkukeskustelussa arvostella esimerkiksi työtapoja, vaan yhteisenä intressinä on käsitellä itse kriittistä tilannetta ja siitä selviytymistä.

” En usko että esimies–alainen -konfliktia tulee. Se pitää vain tehdä selväksi, että tämä ei ole mikään kehityskeskustelu.” (H1)

Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa viitattiin Poliisihallituksen määräyksen kohtaan, jossa mainitaan, että etenkin opiskelijoiden ja työuransa alussa olevien työkyvyn tukemiseen kriittisten tilanteiden yhteydessä tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Heidän kohdallaan purkukeskustelun järjestämisen kynnyksen tulee pitää matalalla. (Poliisihallitus, 10.4.2012.) Aineistossa nousi esille se, että harjoittelijoiden kanssa ei tule riittävän hyvin käytyä läpi sitä, että heillä on mahdollisuus ja oikeus vaatia purkukeskustelun järjestämistä. Molemmat haastatelluista olivat sitä mieltä, että harjoittelijat tulisi huomioida asiassa nykyistä paremmin. Yksi syy, miksi tämä seikka unohtuu, on se, että pidemmän aikaa poliisityötä tehneet eivät aina muista, että harjoittelijoille voi tulla aivan uutena tilanteet, joihin pidempään työtä tehneet ovat jo tottuneet ja osin jopa turtuneet.

”Jos sanoo että ihminen tulee tuolta ihan parikymppisenä töihin -- ja sitten saattaa joutua ihan semmoisiin paikkoihin mitä ihmisen ei pitäisi edes nähdä. -- täällä sen verran pahoja tapauksia on ollut ja tulee olemaan, että se on niin sattumanvaraista että kenelle ne sattuu.

Voi olla, että lyhyellä virkaiällä joutuu näkemään tosi kovia juttuja.” (H2)

”Ite ei aina välttämättä huomaa, että tuossa ois purkukeskustelun paikka, tulee mieleen, että olisihan minun pitänyt huomata tuo. Kai sitä väkisin turtuu ihminen.”

(H2, viitattaessaan siihen, kun itsellä on virkaikää enemmän ja nähnyt työuransa aikana paljon, että muistaisi paremmin huomioida uransa alussa olevat henkilöt)

4.3. Purkukeskustelun ohjaajan oma jaksaminen

Luvussa käsitellään haastateltujen henkilöiden näkemystä toiminnan kuormittavuudesta. Lisäksi käsitellään sitä, minkä haastatellut henkilöt kokevat olevan palkitsevaa ja raskasta tai haastavaa toiminnassa.

Palkitsevinta purkukeskustelun ohjaajana toimimisessa haastateltavat kokivat olevan purkukeskusteluun osallistuneilta saadun hyvän palautteen siitä, että keskustelu on ollut tarpeellista. Toinen haastatelluista mainitsi myös, että on hienoa nähdä, että keskustelusta on siihen osallistuneelle hyötyä tapahtuneesta ylitse pääsemiseen ja omaan työssä jaksamiseen. Hän mainitsi myös, että palkitsevaa on huomata, että purkukeskusteluun osallistuvan ihmisen saa avautumaan, vaikka tämä olisi aluksi suhtautunut asiaan niin, ettei hänellä ole

mitään sanottavaa. Suoraa palautetta toiminnasta haastatellut eivät olleet saaneet paljon, mutta vastauksista huokuu se, että itse onnistuneeksi koettu purkukeskusteluistunto koetaan palkitsevana.

” Sekin palkitsee, että ihminen joka tulee sinne, että ei mulla oo tähän mitään sanottavaa niin huomaa siinä matkan varrella tai keskustelun aikana, että se lähteekin avautumaan ja kertomaan niin sellaiset on palkitsevia ja ottaa palautteena.” (H1)

Toinen haastatelluista koki, että haastavaa purkukeskustelun ohjaajana on pitää omat tunteensa kurissa ja yrittää ulkoistaa itseään tapahtuneesta, jotta pystyisi hoitamaan oman osuutensa kunnolla ohjaajan roolissa. Toinen haastatelluista ei kokenut toimintaa raskaana, koska hän ei itse ole ollut tapahtumissa mukana eikä joutunut henkilökohtaisesti todistamaan niihin liittyviä ikäviä asioita.

Molemmat haastatelluista kokivat, ettei heille ole tähän mennessä tullut tarvetta saada omaa päätään tyhjennettyä esimerkiksi purkukeskustelun ohjaajille tarkoitetun purkukeskustelun tai muun ulkopuolisen avun muodossa. Toinen haastatelluista koki, että purkukeskustelut etenevät niin nopeaan tahtiin, ettei hän itse jälkikäteen edes muista kaikkia niissä käsiteltyjä asioita ja näin ollen ne eivät jää vaivaamaan. Samoin hän kokee, että nopea paluu omien työtehtävien pariin saa ajatukset suuntautumaan pois käydystä purkukeskustelusta. Hän mainitsi samassa yhteydessä myös posttraumatyöpajakurssin, jonka hän on suorittanut. Hänen kokemuksensa mukaan sieltä saadut vinkit auttavat suuntaamaan omaa mieltä niin, etteivät purkukeskusteluissa käydyt asiat jää vaivaamaan.

4.4. Kehittämisehdotuksia purkukeskusteluun ja jälkihoidon järjestämiseen

Tässä luvussa käsitellään kriittisten tilanteiden jälkitoimien kehitystä haastatteluun osallistuneiden henkilöiden näkökulmasta heidän virkauransa aikana. Samassa yhteydessä pohditaan nykymuotoisten käytäntöjen toimivuutta sekä kehitysehdotuksia jälkitoimien ja siihen liittyvän koulutuksen järjestämiseen.

Molemmat haastatelluista olivat samaa mieltä siitä, että heidän työuransa aikana ollaan poliisihallinnossa menty paljon eteenpäin kriittisten tilanteiden jälkitoimien saralla. Molemmilla heistä oli muistissa tapahtumia, joiden jälkeen olisi purkukeskusteluille ollut tarvetta, mutta siihen aikaan ei asiaa ole osattu huomioida samaan tapaan kuin nykypäivänä.

” On huomattavasti menty eteenpäin siitä, kun ajattelee mitä se oli silloin kun on oman uransa nuorempana aloittanut. Onhan tää melkoinen harppaus. Kun muistelee omaa uraansa taaksepäin, niin onhan sellaisia tilanteita mistä tulee heti mieleen, että olisi ollut hyvä olla pitää se purkukeskustelu, ne on tuolla takaraivossa. En tiedä vaivaako ne nyt mutta kyllä ne aina välillä muistaa.” (H1)

” Se on vasta 2000-luvulla tullut tämä jälkipuinti, ei sitä ole ennen ollut vaikka oli tiukkoja tilanteita, niin ei niitä ole käsitelty oikein. Vähän aikaa ehkä jossain kahvihuoneessa rupateltiin ja sitten uudestaan tehtäville vaan.” (H2)

Saari (2007, 278–279) toteaa, että poliisin ammattirooli auttaa käsittelemään työssä kohdattava kriittisiä tilanteita keskimääräistä maallikkoa paremmin. Toisen haastateltavan näkemyksen mukaan kuitenkin poliisin ammattiroolin taakse ei pidä kätkeytyä ja esittää, ettei mikään tunnu missään tai liikuta henkisellä puolella. Omien tunteiden näyttäminen on luonnollinen osa inhimillistä ihmistä ja poliisimiestä.

” Ei meidän tarvitse mitään koneita olla, että ollaan inhimillisiä olentoja joilla on tunteet ja jotka kokee asioita. Ja pitääkin kokea, että se on se... sanoisin että mitä parempi ihminen, mitä enemmän löytyy sitä tunneskaalaa, ettei meidän tarvitse leikkiä mitään välinpitämätöntä, semmoista että mikään ei tunnu missään. Ei tarvitse hävetä mitään omia tunteitaan ja leikkiä mitään kovista mitä entisaikaan on ollut.” (H2)

Haastateltujen mukaan enää ei ole vallalla vanhankantainen ajatus, jonka mukaan ajatellaan kriittisten tilanteiden kohtaamisen ja niistä omin avuin selviämisen olevan osa poliisin toimenkuvaa, joka vain kuuluu asiaan. Sen sijaan apua saa ja pitää pyytää tarvittaessa. Avun pyytämistä ei tulisi hävetä, eikä kestää eteen tulevia tilanteita vain koska ne niin sanotusti kuuluvat toimenkuvaan. Avun tarjoamisenkin tulee tapahtua matalalla kynnyksellä.

” Onko sitten sitä vanhankantaista ajattelua, että tää nyt kuuluu toimenkuvaan ja tästä nyt ei tarvi tän enempää keskustella, että pureskelen tän itse mielessäni. -- Hyvin on muuttunut vuosien saatossa, että ollaan hyvin toisenlaisissa lähtökohdissa kuin silloin kun minä itse olen poliisiuran aloittanut, että ymmärretään jos on ollut vakavia tilanteita niin ne jättää jälkensä ja ne voi jäädä painamaan.” (H1)

” Tää on kuitenkin semmoinen organisaatio perinteisesti ollut, että aatellaan, että kun olet alalle tullut niin pitää kestää kaikki mahdollinen, että mitäs hakeuduit. Siksi sitä pitää herkällä kynnyksellä tarjota just.” (H2)

Molemmat haastatelluista olivat yhtä mieltä siitä, että poliisihallinnossa olevat jälkitoimiin liittyvät käytännöt ovat toimivia nykymuodossaan. Kuitenkin myös kehityskohteita tuli haastatteluissa ilmi.

Poliisihallituksen määräyksessä ”Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa” todetaan, että purkukeskustelun ohjaajille tulee järjestää vuosittain täydennyskoulutusta omassa yksikössään (Poliisihallitus, 10.4.2012). Tältä osin haastateltavien kokemus kertauskoulutuksesta, tai pikemminkin sen puutteesta, on hälyttävä ja määräyksen vastainen. Kumpikaan haastatelluista ei ollut saanut kertauskoulutusta ensimmäisen ja tähän mennessä ainoan käymänsä koulutuskerran jälkeen. Toinen haastatelluista näki, että kertauskoulutus olisi tärkeää, jotta purkukeskustelun ohjaajana saisi kerrattua opittuja asioita ja purkukeskustelun vetäminen onnistuisi rutiininomaisemmin silloin, kun sen tarve tulee. Lisäksi jatko- tai kertauskoulutuksen myötä saisi muistutettua itseäänkin purkukeskustelun olemassaolosta ja sen tärkeydestä.

” Ainakin se jatkokoulutus tai briiffaus olisi ehdoton ainakin kun meillä tulee niitä harvoin niin pitää muistella, että mitenäs tää menikään ja se lähtisi tuolta selkäytimestä.” (H1)

Toinen haastatelluista oli myös sitä mieltä, että olisi hyvä, jos purkukeskustelun ohjaajan koulutuksen suorittaneille järjestettäisiin yhteisiä palavereja, joissa he voisivat yhdessä jakaa kokemuksiaan. Sopiva aikaväli voisi olla vaikkapa kerran vuodessa. Palavereissa voisi hänen mukaansa esimerkiksi käydä läpi sitä, onko purkukeskusteluja järjestetty viime aikoina ja miten ne ovat sujuneet. Tällaiset palaverit osaltaan auttaisivat myös siinä, ettei purkukeskustelujen tärkeys ja niiden tarjoaminen unohtuisi, purkukeskusteluja kun järjestetään verrattain harvoin. Poliisihallituksen määräyksessä (10.4.2012) on maininta siitä, että poliisin jälkipuintiverkosto järjestää tarvittaessa purkukeskustelun ohjaajille yhteisiä tilaisuuksia, joissa käsitellään muun muassa purkukeskustelun ohjaajien työn tukemista. Se, mitä tällä ilmaisulla ”tarvittaessa” käytännössä tarkoitetaan, ei selviä määräyksestä. Haastattelujen perusteella noita tilaisuuksia voitaisiin järjestää säännöllisin väliajoin, esimerkiksi vuoden välein, mikäli poliisiasemalla ei ole omaa käytäntöä tämän kaltaisiin palavereihin liittyen.

Kuten aiemmin todettiin, olivat haastatellut henkilöt sitä mieltä, että esimiesvastuu toimii niin kuin pitää. Toinen haastatelluista kuitenkin näki kehityskohtena sen, että esimiesasemassa olevia työntekijöitä muistutettaisiin nykyistä paremmin mahdollisuudesta purkukeskusteluihin, jos sen tarve tulee. Heidän tulisi nykyistä paremmin havainnoida ja arvioida jokapäiväisessä työssä alaistensa tarvetta jälkihoidolle.

Toinen haastatelluista koki, että purkukeskustelujen koulutuksen ja käytännön toiminnan kehittäminen yleisesti ottaen olisi tarpeellista senkin vuoksi, että hänestä tuntuu, että poliisi joutuu esimerkiksi yhä useammin aseenkäyttötilanteisiin. Hänen mukaansa uusia purkukeskustelun ohjaajia voisi hakea aktiivisemmin ja ainakin hänen virkapaikallaan niin sanotusti nuorentaa purkukeskustelun ohjaajajakaartia. Tätä voitaisiin tehostaa tiedottamalla toiminnasta nykyistä aktiivisemmin.

5 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA POHDINTA

5.1. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Poliisiammattikorkeakoulu on sitoutunut tutkimuseettisen neuvottelukunnan Hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin (2012), ja olen noudattanut tätä ohjeistoa opinnäytetyötäni tehdessä. Kuten Juha T. Hakala (2009, 206) toteaa, tutkimuksen luotettavuus perustuu hyvään tieteelliseen käytäntöön, ja se on eettisesti korkeatasoisen tieteellisen toiminnan lähtökohta.

Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta kaiken luotettavuustarkastelun edellytys on Kanasen (2014, 151) mukaan riittävä dokumentaatio. Hänen mukaansa kannattaa myös muistaa perustella tutkimuksen teon yhteydessä tehdyt valinnat ja ratkaisut hyvin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimuksen teon vaiheet avataan mahdollisimman tarkasti. Olen parhaan kykyni mukaan pyrkinyt kirjoittamaan kaikki tutkimuksen tekemisen vaiheet auki alusta loppuun saakka.

Opinnäytetyöhöni haastattelemani henkilöt ovat valikoituneet sellaisista henkilöistä, jotka ovat vapaaehtoisesti halunneet kertoa kokemuksistaan ja näkemyksistään aiheeseen liittyen. Haastatteluun osallistuneille on selkeästi kerrottu ennen haastattelua, että haastattelusta kertynyt aineisto tulee vain minun käyttöni opinnäytetyötä varten ja se tuhoetaan lopullisesti siinä vaiheessa, kun opinnäytetyö on lopullisesti valmis ja palautettu. Haastattelun

toteuttamismuoto (henkilökohtainen haastattelu ja haastattelujen nauhoittaminen) on kerrottu haastatteluun osallistuneille jo siinä vaiheessa, kun heiltä on kysytty halukkuutta osallistua haastatteluun. Haastattelukysymyksiin he ovat saaneet tutustua hyvissä ajoin etukäteen ennen haastatteluajankohtaa. Haastattelujen luottamuksellisuutta on korostettu haastatteluun osallistuneille ennen haastattelun suorittamista. Haastateltujen henkilöiden anonymiteettia on kunnioitettu niin, ettei heitä voi heidän antamista vastauksistaan tunnistaa.

Yksi laadullisen tutkimuksen yleisistä luotettavuuskriteereistä Kanasen (2014, 151) mukaan on vahvistettavuus, joka voidaan hänen mukaansa todentaa yksinkertaisesti niin, että haastateltu henkilö lukee tutkijan tekstin ja vahvistaa tutkijan tulkinnan ja tutkimustuloksen. Tällä tavalla voidaan todeta tutkimuksen olevan luotettava tutkittavan kannalta. Haastattelemilleni henkilöille on annettu mahdollisuus tutustua haastatteluaineistosta laatimiini tutkimustuloksiin ennen opinnäytetyön lopullista palautusta.

Yhtenä haasteena opinnäytetyössä voidaan pitää haastatteluun osallistuneiden subjektiivisuutta. Joidenkin näkemysten mukaan tällaisia subjektiivisia yksittäisten henkilöiden antamia näkökulmia ei voida pitää luotettavina eikä tutkimuksen tuloksia yleistää. On kuitenkin todettava, että tutkimuksen tulokset voivat silti olla suuntaa-antavia siinä mielessä, että ne voivat antaa eväitä jälkipuinnin järjestämiseen tulevaisuudessa. Kuten olen aiemmin todennut, ei poliisiorganisaation jälkipuinnin organisointiin liittyen ole olemassa vielä kovinkaan paljon aiempia tutkimuksia, joten kaikki tällä saralla tehty tutkimustyö on aina askel eteenpäin käytäntöjen kehittämisessä.

Opinnäytetyössäni olen käyttänyt monia kirjallisuus-, laki- ja lehtileikeviittauksia sekä sähköisiä lähteitä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti olen käyttänyt muiden laatimiin teksteihin viitatessani sisäviitetekniikkaa ja lisäksi merkinnyt tarkasti nämä käyttämäni lähteet lähdeluetteloon. Juha T. Hakalan (2009, 206) mukaan lähdeluettelon paikkansapitävyys toimii kahteen suuntaan: jokainen lähdeteos, johon opinnäytetyössä viitataan, tulee löytyä lähdeluettelosta ja toisaalta taas jokaisesta lähdeluettelossa mainitusta lähteestä tulee olla ainakin yksi viittaus tekstissä.

Lähdekriittisyys on yksi olennainen osa opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa. Juha T. Hakalan (2009, 25) mukaan lähdekritiikkiin kuuluu erilaisen tutkimuskirjallisuuden painoarvon puntarointi. Mistä kirjallisuudesta on hyötyä omalle työlle ja mikä taas ei ole hyvää rakennusainetta sen perustaksi? Opinnäytetyöni aihepiiriin liittyen löysin runsaasti

kirjallisuutta ja pyrkimykseni oli valita niistä vain ajantasaisimmat ja työtäni eniten tukevat teokset, joihin viitata. Kuten Juha T. Hakala (2009, 111–112) toteaa, esimerkiksi lähdeluettelon pituus ei ole laadun tae, kun arvioidaan valmista tutkielmaa. Tähän toteamukseen yhtyy myös Kananen (2014, 158), jonka mukaan lähdeluettelon pituutta on helppo paisuttaa viittaamalla sellaisiin lähteisiin, jotka ovat epäolennaisia. Kananen mukaan lähteiden tuleekin olla relevantteja tutkimuksen kannalta.

Pyrin käyttämään opinnäytetyöni lähdekirjallisuuteen ja muihin tietolähteisiin vain luotettavaksi näkemiäni laadukkaita lähteitä. Kirjallisuudessa painotin kirjailijan asiantuntemusta alalla sekä laajaa lähdekirjallisuusluetteloa kunkin teoksen lopussa. Esimerkiksi Salli Saarella on vankka kokemus käytännön mielenterveystyöstä kriisi- ja traumapsykologian saralta, joten viittaukset hänen teksteihinsä olivat hyvin perusteltuja. Juha Järvelinin väitöskirja on poliisiorganisaation näkökulmasta tarkasteltuna ainutlaatuinen aihepiiriltään ja hänen omakohtainen kokemuksensa juuri poliisihallinnon jälkipuintitoimenpiteissä on omaa luokkaansa. Järvelin on hallintotieteiden maisteri ja rikoskomisario, jonka väitöskirja käsittelee muun muassa Suomessa tapahtuneiden Jokelan ja Kauhajoen kouluampumistapausten jälkipuintitoimia poliisiorganisaatiossa.

5.2. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Opinnäytetyöni haastattelutuloksia analysoidessani huomasin ilokseni, että kriittisten tilanteiden jälkipuinti on ainakin haastattelemani henkilöiden omalla poliisiasemalla pääosin hyvällä tasolla. Toimintaan osallistuvat tekevät työtään tunnollisella otteella ja he ovat vapaaehtoisesti tahtoneet hakeutua tehtävään omasta auttamisen halustaan. Haastatteluissa sai ilahduttavasti kuvan siitä, että purkukeskustelun ohjaajaksi hakeutuneet ovat motivoituneita tekemään työnsä hyvin. Palautetta he eivät olleet toiminnasta saaneet paljoa, mutta se mitä he olivat saaneet, oli pelkästään positiivista.

Tutkimukseni tulosten yleistämistä rajoittaa se, että opinnäytetyöhöni haastattelemani henkilöt työskentelevät samalla poliisiasemalla. Heidän käymänsä koulutustausta aiheeseen liittyen oli identtinen. Näin ollen tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää kovinkaan laajasti, vaan ennemmin se kuvaa tämän yhden poliisiaseman kriittisten tilanteiden jälkitoimien järjestämisen tämänhetkistä tilaa ja tuloksia voidaan soveltaa käytännössä vain heidän virkapaikkansa kriittisten tilanteiden jälkitoimien kehittämiseen. Haastatelluilla henkilöillä

oli erilainen tausta virkauransa suhteen, mutta molemmat olivat kokeneet jälkitoimien kehittyneen työuransa aikana virkapaikasta riippumatta.

Poliisissa korostetaan jo opiskeluvaiheessa hyvää yhteishenkeä, ja toimiva kriittisten tilanteiden jälkitoimien järjestäminen onkin yksi olennainen osa tätä puolta. Työkavereiden hyvän henkisen jaksamisen varmistaminen on yksi olennainen osa toimivaa työyhteisöä. Vaikeiden asioiden purkaminen työpaikalla auttaa takuulla myös varmistamaan sen, että työasioita ei tarvitsisi viedä mukanaan kotiin ja ne eivät vaikuttaisi sitä kautta siviilielämään.

Opinnäytetyötä laatiessani havaitsin samankaltaisia kehityskohteita jälkitoimien järjestämiseen kuin haastatteluun osallistuneet. Koulutuksen käyneiden kertaustyypinen koulutus ei varmasti olisi pahitteeksi, koska purkukeskusteluja joudutaan (onneksi) käymään suhteellisen harvoin.

Tärkeäksi kehityskohteeksi kokisin harjoittelijoiden ja alalla tuoreiden henkilöiden huomioimisen, minkä haastatteluun osallistuneet henkilötkin nostivat esille. Pitkään virassa olleilta voi välillä unohtua, että heille arkipäiväiset tehtävät ja tapahtumat eivät virkaiältään nuorelle konstaapelille ole välttämättä niin kevyesti otettavia. Itse äskettäin poliisikoulutukseen sisältyvän työharjoittelun suorittaneena voin todeta, että minun kohdallani kriittisten tilanteiden jälkitoimista kerrottiin harjoittelupoliisilaitoksellani varsin hyvin. Työharjoitteluni alussa olleella perehdytysviikolla eräs koulutettu purkukeskustelun ohjaaja kävi kertomassa toiminnasta oma-aloitteisesti meille poliisiuransa alkuaskelilla oleville, uunituoreille nuoremmille konstaapeleille ja se jäi mieleeni positiivisena asiana tuosta viikosta. Jokaisen oikeutta vaatia purkukeskustelun järjestämistä korostettiin samassa yhteydessä.

Poliisikoulutukseen kuuluvan työharjoitteluni aikana keskustelin usean virassa olevan poliisimiehen kanssa yleisellä tasolla jälkitoimien järjestämisestä ja heidän omakohtaisista kokemuksistaan aiheeseen liittyen. Ilahduttavaa oli, että keskusteluista sai käsityksen, että yleisellä tasolla jälkihoidon järjestämisen suhteen ollaan hyvällä tasolla. Vain yhdellä poliisimiehellä, jonka kanssa keskustelin aiheesta, oli kokemus siitä, ettei hän ollut saanut tarvittavaa tukea ja apua kriittisen tilanteen jälkeen, vaan koki jääneensä tarjotun avun ulkopuolelle. Esimiesten vastuu tarjota jälkihoitoa ei saisi olla vain sanahelinää määräystasolla, vaan sen korostaminen on ensiarvoisen tärkeä ja huomionarvoinen asia. Myös yksilötasolla olisi hyvä korostaa, että jokaisella poliisihallintoon kuuluvalla on

mahdollisuus pyytää purkukeskustelun järjestämistä, jos hän kokee sen tarpeelliseksi. Kenellekään ei saisi josta tapauksessa jäädä tunnetta siitä, että on yksin omien mieltä vaivaavien asioiden kanssa.

Keskusteluissa muiden poliisimiesten kanssa huomasin ilokseni myös sen, että poliisiorganisaatiossa ja jo poliisikoulutuksen yhteydessä korostettu yhteishenki ja kaveria ei jätetä -asenne tuntuu olevan hyvällä tasolla. Poliisi joutuu kohtaamaan työuransa aikana monenlaisia erilaisia työtehtäviä, todistamaan lohduttomia ihmiskohtaloita ja auttamaan hädässä olevia henkilöitä. Jo oman partiokaverin kanssa käydyt keskustelut voivat olla kullanarvoisia, jotta töistä voi lähteä keveämmin mielin kotiin. Myös vaikeiden asioiden käsittely huumorin keinoin on yksi tapa, jolla poliisit käsittelevät pienempiä mieltä vaivaavia asioita.

Oman näkemykseni mukaan iäkkäämpien poliisimiesten näkökanta jälkitoimista voi olla toisinaan jokseenkin vanhankantainen. Takuulla perinteinen työvuoron jälkeinen niin sanottu saunanlaudeterapia muutaman olutpullollisen kera voi auttaa hetkeksi tuulettamaan ajatuksia, mutta pidemmän päälle se ei kaikkien kohdalla toimi kriittisten tilanteiden purkajana riittävässä määrin. Mielestäni jo poliisikoulutuksen aikana tulisi opiskelijoista yhä korostuneemmin kouluttaa uuden sukupolven poliiseja, joilla olisi enemmän valmiuksia valmistautua ennalta kriittisiin tilanteisiin sekä osata tarvittaessa ottaa vastaan ja pyytää jälkihoitoa, mikäli sellaiselle vähänkään ilmenee tarvetta. Tämän hetken poliisiopiskelijat ovat yhtä lailla tulevaisuuden esimiehiä, joiden tehtäväksi tulee myös kartoittaa ja harkita kriittisten tilanteiden jälkihoidon tarve alaisilleen. Oman kokemukseni mukaan tämä on hyvällä mallilla ja toivonkin, ettei koulutusuudistuksissa näiden asioiden korostaminen ainakaan nykyisestä supistuisi.

Oman poliisikoulutukseen kuuluvan työharjoittelujaksoni ajalla törmäsin henkilökohtaisesti työtilanteeseen, jonka jälkeen tuli harkittavaksi, olisiko purkukeskustelun järjestämiselle tarvetta. Kuten Poliisihallituksen määräyksessä todetaan, tulisi etenkin poliisiopiskelijat ottaa korostuneesti huomioon, kun harkitaan purkukeskustelun järjestämistä. Purkukeskustelu tulisi järjestää matalalla kynnyksellä, mikäli kriittisessä tilanteessa on ollut mukana poliisiopiskelija. Tässä kyseisessä tapauksessa koin itse, ettei minulla ole henkilökohtaista tarvetta purkukeskustelun järjestämiselle. En kokenut tilanteen olleen minulle henkilökohtaisesti niin järkyttävä, vaikka se stressireaktion jälkikäteen aiheuttikin. Aiemman koulutukseni ja elämäkokemukseni myötä osasin asennoitua tilanteeseen ja sen

aiheuttamiin reaktioihin neutraalilla tavalla. Tunnistin omat stressireaktioni ja osasin käsitellä ne itsenäisesti. Lisäksi partiokaverini kanssa keskustelimme tämän kyseisen työtehtävän läpi niin, ettei se jäänyt vaivaamaan mieltä.

Kuitenkin törmäsin ylemmän esimiestason osalta hieman kyseenalaiseen asenteeseen, mitä tulee purkukeskustelun tarpeen arvioimiseen. Kyseinen tehtävä oli sen luonteinen, että sen jälkeen olisi voinut hyvinkin harkita purkukeskustelun järjestämistä. Tilanteen jälkeen järjestettiin tapahtumapaikalla pikainen defusingin tapainen tuokio, josta minä ja partiokaverini jäimme kuitenkin paitsi, koska olimme toisaalla suorittamassa tapahtumaan liittyvää teknistä tutkintaa. Olimme juuri palanneet tutkintatoimien jälkeen pitkältä ja vaativalta työtehtävältä tapahtumapaikalta poliisiasemalle. Olimme tekemässä juttuun liittyviä tarvittavia kirjauksia työpisteellä, kun esimiehemme sattui kävelemään työpisteemme ohi. Kollegani ottivat puheeksi, millaisella tehtävällä olimme olleet ja esimies naurahtaen tokaisi, että ”olisitteko te nyt tarvinneet jonkun jälkipuinnin tässä asiassa?”. Koin että esimiehen kepeä asennoituminen asiassa ei ollut sopivaa, eikä hän välttämättä osannut asettautua tehtävällä olleiden poliisimiesten asemaan tarvittavalla tavalla eikä huomioida, että tapahtumassa osallisena oli yksi virkaiältään huomattavan nuori henkilö.

Olin jo pitkän aikaa aiemmin päättänyt opinnäytetyön aiheen, kun lähdekirjallisuuteen perehtyessäni törmäsin aiheeseen, joka voisi olla oivallinen tutkimuskohde esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun AMK-opinnäytetyölle. Poliisi kohtaa työssään monenlaisia ihmiskohtaloita ja joutuu pohtimaan joidenkin tapahtumien vaikutusta traumaattisessa tapahtumassa mukana olleen niin sanotun siviilihenkilön jaksamiseen ja tapahtuman käsittelyyn ja siitä toipumiseen. Poliisi ei ammattiroolissaan välttämättä aina muista pitää mielessään sitä, että traumaattinen tapahtuma voi järkyttää niin sanottua keskivertokansalaista parkkiintunutta konstaapelia enemmän. Tästä nousi mieleeni ajatus ottaa näkökulmaksi poliisi ensilinjan auttajana ja kriisiavun tarpeen kartoittajana. Kuinka määritellä siviilihenkilön avuntarve henkiseen jaksamiseen mieltä järkyttäneen tapahtuman jälkeen? Mikä on yksittäisen poliisin vastuu ja rooli ohjatessa henkilöä saamaan kriisiapua traumaattisen tilanteen jälkeen? Kuinka yksittäinen poliisi osaa tarpeen mukaan kartoittaa kriisiavun tarpeen toisen henkilön, tässä tapauksessa asiakkaan puolesta? Otetaanko tämä tarpeeksi huomioon nykyisessä Poliisi (AMK) -koulutuksessa?

Lisäksi tulin pohtineeksi sitä, kuinka lainsäädäntö voi vaikeuttaa poliisin mahdollisuutta auttaa järkyttävän tapahtuman kohdannutta siviilihenkilöä. Nykyisen lainsäädännön mukaan

poliisi ei saisi luovuttaa tapahtumaan liittyvän henkilön yhteystietoja esimerkiksi sosiaaliviranomaiselle, joka voisi auttaa jatkotoimenpiteiden ja avun järjestämisessä. Tässä tapauksessa syntyy nurinkurinen tilanne, jossa poliisi olisi velvollinen ohjaamaan asiakasta avun piiriin, mutta ihminen ei shokkitilassaan välttämättä kykene ottamaan apua vastaan tai ei ymmärrä oman parhaansa päälle. Oman kokemukseni mukaan kuitenkin tällaisissa tilanteissa on mahdollista käyttää omaa maalaisjärkeään. Esimerkiksi vainajatehtävällä yllättäen leskeksi jääneen, selvässä shokkitilassa olevan omaisen puhelinnumero ollaan välitetty päivystävälle sosiaaliviranomaiselle, mikäli on jäänyt tunne, että menetyksen kohdannut henkilö olisi muuten jäänyt täysin yksin ja vailla tukea tilanteessa.

Opinnäytetyötä tehdessäni haasteeksi meinasi muodostua sen aikataulutus. Opinnäytetyön tekeminen käynnistyi kevään 2018 aikana jolloin hahmottelin tutkimussuunnitelmaani aikataulutuksen työn tekemiselle poliisiopintoihin kuuluvan työharjoittelun ohessa. Kesän loma-ajoista ja omista työvuoroista johtuen haastattelujen sovittaminen sopivaan vapaaseen väliin oli sekä minun että haastattemieni henkilöiden osalta haastavaa. Haastetta lisäsi myös se, että henkilökohtaisten haastattelujen suorittamiseksi minun piti matkustaa, sillä omalla virkapaikallani ei ollut haastateltavaksi soveltuvia henkilöitä. Haastateltavien henkilöiden hankkiminen olisi voinut olla samasta syystä haasteellista, mutta onneksi henkilöt joihin olin yhteydessä olivat ystävällisiä ja auttoivat minua kartoittamaan haastateltaviksi sopivia henkilöitä. Haastattelut suoritin hieman myöhemmässä vaiheessa, kuin olin alkuperäisessä aikataulutuksessa kaavaillut. Tämä tarkoitti sitä, että sain työskennellä tiiviimmin ennen opinnäytetyön luovuttamista saadakseni opinnäytetyön valmiiksi ajallaan.

Opinnäytetyöni teoriaosuutta kootessa törmäsin lähdekirjallisuudessa ja muissa lähteissä siihen, että joidenkin termien osalta on olemassa erilaisia näkemyksiä ja määritelmiä. Esimerkiksi kriisin ja trauman käsitteet menevät joiltain osin limittäin ja minulle tuotti päänvaivaa selvittää niiden merkitys itselleni ja tuoda ne selkeästi esiin myös lukijalle. Toivon mukaan olen kuitenkin onnistunut tässä.

Opinnäytetyötä tehdessäni ja lähdekirjallisuuteen ja muuhun aiheeseen liittyvään aineistoon perehtyessäni olin yllätynyt siitä, kuinka suhteellisen tuore asia jälkihoidon järjestelmällinen organisointi sekä kriisi- ja traumapsykologian soveltaminen poliisiorganisaatioissa on. Poliisi altistuu työuransa aikana väistämättä monille järkyttävillä tapahtumilla ja ihmiskohtaloilla, joita moni niin sanottu tavan kansalainen ei tule välttämättä

koskaan elämänsä aikana näkemään ja kokemaan. Jälkihoidon toimivuus takaa paremmat lähtökohdat työssä jaksamiseen ja sen hyödyllinen ulottuvuus ylettää takuulla poliisin arkiminään ja toimivaan siviilielämään.

Minulla ei ole aiempaa kokemusta korkeakoulutason opinnäytetyön tekemisestä, joten kaikki opinnäytetyön tekemiseen liittyvä tuli minulle täysin uutena asiana. Koen onnistuneeni lähteiden ja aineiston hankinnassa sekä niiden tuottamisessa lopulliseen valmiin opinnäytetyön muotoon hyvin. Opinnäytetyön tekeminen opetti minulle paljon uutta tieteellisestä kirjoittamisesta. Aikataulutuksessa onnistuin lopulta varsin hyvin, vaikka välillä se tuottikin haasteita myös itsestäni johtumattomista syistä. Itselleni tärkeäksi kokemasta aiheesta opinnäytetyön tekemisen koin mielekkääksi koko opinnäytetyöprosessin ajan ja opin kriittisten tilanteiden jälkitoimista paljon uutta matkan aikana.

6 LÄHTEET

Dyregrov, Atle, 1994: Katastrofipsykologian perusteet. Tampere, Vastapaino.

Hakala, Juha T., 2009: Uusi graduopas. 2. painos, Helsinki, Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Hammarlund, Claes-Otto, 2004: Kriisikeskustelu: Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. 2. päivitetty laitos. Helsinki, Tietosanoma.

HE 59/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle työturvallisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hedrenius, Sara & Johansson, Sara, 2013: Kriisituki: Ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Helsinki, Tietosanoma.

Järvelin, Juha, 2011, Poliisin työturvallisuudenjohtamisen toimivuus kriisitilanteiden yhteydessä: Kolme kouluampumistapausesimerkkiä. Tampereen yliopisto Johtamiskorkeakoulu. Akateeminen väitöskirja.

Kananen, Jorma, 2014: Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karisto, Antti & Seppälä, Ullamaija, 2004: Maukas Gradu: valmistusvihjeitä tutkielman tekijöille. Tampere, Vastapaino.

Kuisma, Pirjo, 2013: Poliisihallinto; Kriittisten tilanteiden jälkipuinti tukee työkykyä. Luettavissa: <http://uusikaiku.valtiokonttori.fi/poliisihallinto/> Luettu 06.05.2018.

Nurmi, Lasse, 2006, Kriisi, pelko, pakokauhu. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Palosaari, Eija, 2007, Lupa särkyä – Kriisistä elämään. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Poliisihallitus 10.04.2012: Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa. Määräys. Dno/2020/2012/668

Poliisin yhteiset arvot SM033:00/2007 (18.1.2008)

Ruishalme, Outi & Saaristo, Ulla 2007, Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2010: Haastattelun analyysi. Tampere, Vastapaino.

Saari, Salli, 2007, Kuin salama kirkkaalta taivaalta – kriisit ja niistä selviytyminen. 4. painos. Keuruu, Otava.

Saari, Salli & Kantanen, Irja & Kämäräinen, Leena & Parviainen, Kaisa & Valoaho, Sari & Yli-Pirilä, Pia, 2009, Hädän hetkellä – psyykkisen ensiavun opas. Helsinki, Kustannus Oy Duodecim.

Suomen mielenterveysseura: Kriisit kuuluvat elämään. Luettavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit-kuuluvat-el%C3%A4m%C3%A4n>
Luettu: 03.05.2018.

Traumaperäinen stressihäiriö. Käypä hoito -suositus 17.12.2014: Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Luettavissa: <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=hoi50080> Luettu: 27.5.2018.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet. Luettavissa: <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto> Luettu: 24.04.2018.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Vastaajan oma tausta

Ikäsi, kuinka kauan olet ollut virassa, millaisissa tehtävissä?

Millaisia omia kokemuksia sinulla on purkukeskusteluista?

TEEMA 1 – Purkukeskustelun ohjaajan koulutus, jälkihoidon nykytila

Millainen purkukeskustelun ohjaajan koulutus on?

Millainen koulutus on sisällöltään?

Kuinka usein järjestetään?

Järjestetäänkö kertauskoulutusta?

Millaista muuta koulutusta on tarjolla?

Purkukeskustelun ohjaajan koulutukseen hakeutuminen

Millainen henkilö soveltuu purkukeskustelu ohjaajaksi?

Miksi itse päätit hakeutua purkukeskustelun ohjaajan koulutukseen?

Kriittisten tilanteiden jälkihoitoon liittyvä määräys ja muut ohjeistukset: Millaisen pohjan ne antavat työlle?

Mikä on mielipiteesi siitä, tuleeko purkukeskustelun ohjaajan olla oman organisaation sisältä?

Mitkä ovat hyvät ja huonot puolet siinä, että ohjaaja on poliisiorganisaatiosta?

TEEMA 2 - Purkukeskustelun järjestäminen

Miten purkukeskustelut toimivat käytännössä?

Miten vastuunjako ja toiminnan johtaminen sujuu?

Kuinka esimiesvastuu toimii, kun pohditaan purkukeskustelun järjestämisen tarpeellisuutta?

Järjestetäänkö purkukeskusteluja tarpeeksi matalalla rimalla?

Kuinka alalla tuoreet henkilöt muistetaan huomioida?

Onko poliisiorganisaatiossa avun pyytämiseksi korkea kynnyks, ettei näyttäisi ”heikkouttaan”?

TEEMA 3 - Oma jaksaminen

Mikä toiminnassa on palkitsevaa ja mikä raskasta?

Oman jaksamisen varmistamisesta; kuinka "tyhjentää oma pää" purkukeskustelun jälkeen?

Oletko osallistunut purkukeskustelun ohjaajalle suunnattuun

purkukeskusteluun/käyttänyt esim. organisaation ulkopuolisten kriisiryhmien palveluita?

Miten saat toiminnasta palautetta ja millaista se on ollut?

TEEMA 4 – Kehittämisehdotukset

Kuinka koet jälkihoidon tilan määräys- ja käytännön tasolla poliisiorganisaatiossa?
Koetko poliisiorganisaation jälkipuintitoimet riittävän hyvin järjestetyiksi?

Kuinka koet jälkipuintikäytänteiden ja koulutuksen kehittyneen oman työurasi aikana?

Miten toimintaa olisi hyvä kehittää tulevaisuudessa?